

EXAMENSARBETE

Våren 2013

sektionen för Hälsa och samhälle
Socionomprogrammet

”Det växer ju inte i magen men det växer i hjärtat”

- En kvalitativ studie om adoptivföräldrars erfarenheter av adoption

Författare

Lisa Malmberg

Mimmi Viippola

Handledare

Sven-Erik Olsson

Examinerande lärare

Rikard Liljenfors

Abstract

Svensk titel: ”Det växer ju inte i magen men det växer i hjärtat” – En kvalitativ studie om adoptivföräldrars erfarenheter av adoption

Title: ”It doesn't grow in the belly but it grows in the heart” – A qualitative study of adoptive parents' experiences of adoption

Authors: Lisa Malmberg and Mimmi Viippola

Supervisor: Sven-Erik Olsson

Assessor: Rikard Liljenfors

To investigate adoptions are part of the social worker's duties. The aim of our study was to examine some adoptive parents, to internationally adopted children, experience of adopting, the time before the adoption, the adoption process, and the time after the adoption. The study is based on qualitative interviews with seven adoptive parents. Theoretical frameworks that have been used are a phenomenological perspective, the dramaturgical perspective of Goffman and the theory of rites of passage.

The result of our study shows that the adoptive parents have tried “everything” to become parents in a biological way before they came to the decision to adopt. At first they were worried about the background of the child but after the adoption they think the worrying was unwarranted and becoming a parent through adoption was fantastic. The respondents describe that relatives have been important to them and in particular other adoptive parents. There are those who expressed that they have got a good treatment from the social workers and the social workers have been professional and courteous. At the same time there are those who expressed that the social workers gave unwarranted comments and had an arrogant manner. They describe that the inquiry was strenuous but an important thing to emphasize is that they can look back on it as a positive experience.

Keywords: adoption, adoptive parents, social workers, treatment, adoption process

Förord

Vi vill inleda med att rikta ett stort tack till de sju adoptivföräldrar som genom sitt deltagande har bidragit till att examensarbetet har varit genomförbart. Tack för att ni har delat med er av era tankar och erfarenheter. Vi vill också tacka vår handledare Sven-Erik Olsson för din vägledning och ditt engagemang i arbetet. Till sist vill vi även tacka varandra för ett gott samarbete och stöd genom hela processen.

Kristianstad 24 maj 2013

Lisa Malmberg och Mimmi Viippola

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Bakgrund	6
1.1.1 Adoptionsprocessen.....	7
1.1.2 Erfarenheter	8
1.2 Problemformulering	9
1.3 Syfte och frågeställningar.....	10
1.4 Studiens relevans för socialt arbete.....	10
1.5 Förförståelse	11
1.6 Avgränsningar	11
2. Tidigare forskning.....	13
2.1 Att bilda familj på ett annorlunda sätt	13
2.2 Omvärldens reaktioner på adoptionen.....	13
2.3 Myndigheters stöd och hjälp till adoptivföräldrar	15
2.4 Adoptivföräldrars syn på adoptionsprocessen.....	15
2.5 Förhållandet till den biologiska föräldern	16
2.6 Stigmatisering av adoptivfamiljen	16
2.7 Samhällets syn på adoption	17
3. Teoretiska utgångspunkter	18
3.1 Fenomenologi.....	18
3.2 Passagerit.....	18
3.3 Det dramaturgiska perspektivet.....	19
4. Metod	20
4.1 Metodologiska överväganden	20
4.2 Intervjuer	22
4.2.1 Den kvalitativa intervjun	22
4.2.2 Intervjuguide	23
4.3 Genomförande.....	23
4.3.1 Urvalsprocess	24
4.3.2 Genomförande av intervju.....	24
4.3.3 Bearbetning och analys	25
4.3.4 Arbetsfördelning	26
4.4 Metodens äkthet	26

4.5 Artikel och litteraturinhämtning.....	27
4.5.1 Källkritik	28
4.6 Etiska övervägande	29
5. Resultat och analys.....	31
5.1 Att ta beslut om adoption	31
5.2 Kontakt med socialtjänsten	35
5.2.1 Tankar om socialtjänsten	35
5.2.2 Socialtjänstens bemötande	36
5.2.3 Stöd och hjälp från socialtjänsten	37
5.3 Medgivandeutredning.....	38
5.3.1 Att se tillbaka på medgivandeutredningen	40
5.4 Närståendes reaktioner	41
5.4.1 Närståendes och andra adoptivföräldrars betydelse	42
5.5 Särbehandling av adoptivföräldrar	44
5.6 Att få ett barn som redan finns	45
5.7 Ett barn med annan etnicitet.....	46
5.8 Tankar kring barnets biologiska föräldrar	47
6. Slutdiskussion med slutsatser.....	48
Referenser	52
Bilagor.....	55

1. Inledning

Vi har så medvetet valt att bli föräldrar, prövats så hårt under resan dit och gnuggats så mycket av utredare, släkt och vänner. Vi är medvetna om rasism, faran av för många separationer, anknytnings-, hälso- och språkproblem och väljer trots detta att adoptera... Vi förutsätter inte att våra barn ska vara si eller så, för vi vet inte vilka talanger eller egenskaper de har fått med sig i sina gener eller från sitt tidigare liv (Thulin & Östergren 2004, s. 172).

Barnlöshet är ett fenomen som har omskrivits sedan en lång tid tillbaka i tiden, redan i bibeln skildras kvinnans ofruktsamhet. Att vara barnlös var förenat med känslor av skam och oduglighet. Idag skaffar människor barn när tiden är rätt och det känns lämpligt, men för några är vägen inte så enkel (Ernald Netterfors & Hallén, 1994). Att ha svårigheter med att skaffa barn är ett vanligt förekommande fenomen, bland heterosexuella beräknas att cirka åtta av tio par är drabbade. För många är det givet och en del av livet att bli förälder, men när barnen aldrig blir till är det givna inte längre självklart. Det finns flera möjligheter för att försöka lösa problemet, en av dessa är adoption (Thulin & Östergren, 2004).

Vårt examensarbete behandlar adoption ur ett föräldraperspektiv. Det berör adoptivföräldrars erfarenheter av att bli föräldrar genom adoption utifrån deras egna berättelser. Respondenterna i studien har alla varit ofrivilligt barnlösa och haft en dröm om att bli föräldrar. Efter att ha kämpat på egen hand och genomgått medicinska behandlingar för att få biologiska barn har de sedan beslutat sig för att adoptera.

1.1 Bakgrund

Bestämmelserna om adoption regleras i 4 kap. Föräldrabalken. Den som vill adoptera måste enligt svensk lag ha fyllt 25 år. Makar får inte adoptera annat än gemensamt med undantag för styvbarnsadoption. För den som lever ensam kan adoption vara en möjlighet men enligt föräldrabalken får inte de som endast lever i ett samboförhållande adoptera gemensamt (SOU, 2003:49). Det förekommer två typer av adoption, nationell och internationell. Då ett barn adopteras av föräldrar i samma land benämns det vid nationell adoption. Internationell adoption betyder att barnet adopteras till föräldrar i ett annat land (Lindblad, 2004). Den första lagen som reglerade bestämmelserna om adoption tillkom i Sverige år 1917 och enligt denna kunde adoptionen senare upphävas om barnet var sjukt eller hade ett funktionshinder. År 1958 infördes adoptionsformen

som är gällande idag, vilken innebär att de juridiska banden till de biologiska föräldrarna helt bryts och att barnet likställs med ett biologiskt barn i den nya familjen. I socialtjänstlagen infördes år 1998 ett klarläggande som reglerar kommunens ansvar för att ge hjälp och stöd efter genomförd adoption och år 2005 blev det obligatoriskt för adoptivföräldrar att delta i en föräldrautbildning (Socialstyrelsen, 2007). Föräldrautbildningen infördes med syfte att adoptivföräldrarna skulle få tillräcklig information och kännedom om behoven som kan finnas hos ett barn och vad det innebär att adoptera. Det är samhällets ansvar att föräldrarna är redo att ta emot barnet och eftersom ett adopterat barn kan ha en problematisk bakgrund ansågs det vara av vikt att en föräldrautbildning infördes så att barnet kan ges goda förutsättningar (Socialstyrelsen, 2010).

Internationella adoptioner började främst i samband med andra världskrigets slut, då länderna ville hjälpa barn i stater som besegrats. Förr genomfördes adoptioner ofta i förbindelse med krig, men detta har förändrats till att barn i fattiga länder adopteras av par i mer välbärgade länder (Lindblad, 2004). Sverige är ett av de länder i världen där det har genomförts flest internationella adoptioner, då det beräknas att det finns över 44 000 adoptivbarn. I Sverige genomfördes flest internationella adoptioner under 1970- och 1980 talet. Under 1990 talet i minskade istället antalet vilket kan bero på att de medicinska metoderna har utvecklats och då främst provrörsbefruktnings. En orsak är att lagen har ändrats och givarinsemination har blivit möjlig, sämre ekonomiska möjligheter och osäker arbetsmarknad samt att främlingsfientlighet har utvecklats vilket också kan ha bidragit till minskningen (Lindblad, 2004). Haagkonventionen som trädde i kraft år 1993 är en annan orsak till att de internationella adoptionerna har minskat. Denna konvention innebär att ett barn inte får lämnas tillgänglig för internationell adoption förrän myndigheterna i barnets hemland har utrett om det finns möjligheter att barnet adopteras bort inom landet. Det har i länderna lagts vikt vid att ge stöd till ensamstående mödrar vilket också är en orsak till minskningen (Socialstyrelsen, 2008).

1.1.1 Adoptionsprocessen

När någon vill adoptera ett barn från ett annat land behövs ett medgivande från socialtjänsten innan adoptionen kan genomföras. Socialtjänsten har då en skyldighet att genomföra en medgivandeutredning för att kunna bedöma om personen är lämplig som adoptivförälder (Socialstyrelsen, 2008). En anledning till att adoptivföräldrar, jämfört med biologiska föräldrar, ska genomgå en utredning är för att samhället har ett

betydande ansvar för barn som ses som särskilt sårbara och har ett extra behov av stöd. Det förekommer även ett ansvar hos samhället att i möjligaste mån säkerställa att de adoptioner som genomförs går till på ett sätt som är både etiskt och lagligt korrekt. En annan viktig orsak är att adoptivföräldrarna ska vara lämpliga och förberedda för att kunna vara en god förälder (Socialstyrelsen, 2008). Då någon ansöker om att bli adoptivförälder innebär detta att personen förklarar sig villig att ta emot ett barn som är i behov av föräldrar och ett medgivande ger dem rättighet att göra det. Majoriteten av de som ansöker om att bli adoptivföräldrar anses lämpliga efter att ha genomgått utredning. Det förekommer att socialtjänsten anser att den sökande inte kan ge barnet en tillfredställande miljö att växa upp i och är då i behov av att kunna motivera ett avslag. För att socialtjänsten ska vara i stånd att göra det krävs en grundlig utredning (Socialstyrelsen, 2008).

Vid utredningen ser socialtjänsten närmare på fem områden, vilka är: kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd, ålder, hälsotillstånd, personliga egenskaper och socialt nätverk. Jämlikt socialtjänstlagen 6 kap. 12 § ska socialtjänsten göra en medgivandeutredning och sökanden ska delta i en obligatorisk föräldrautbildning. Socialtjänsten inleder en utredning jämlikt 11 kap. 1 § SoL och den ansvariga utredaren gör sedan en bedömning och ger ett förslag till beslut som sedan fattas jämlikt 6 kap. 15 § SoL (Socialstyrelsen, 2008). Efter att socialtjänsten har gett sitt medgivande skickar sökanden utredningen och beslutet till en adoptionsorganisation. Organisationen sköter kontakten med givarlandet och förmedlar förslaget om ett barn när givarlandet har valt ut en familj (Socialstyrelsen, 2010). Då sökanden får förslag om ett barn har socialtjänsten två veckor på sig att lämna samtycke till adoptionen jämlikt 6 kap. 14 § SoL. Socialtjänstens ansvar fortsätter när barnet har adopterats till Sverige, då familjen ska ges det stöd och den hjälp de är i behov av. De barn som sedan vill utforska sitt ursprung har socialtjänsten ett ansvar att hjälpa. Stödet från socialtjänsten regleras i 5 kap. 1 § SoL samt i 6 kap. 7 § SoL (Socialstyrelsen, 2008).

1.1.2 Erfarenheter

I väst där familj ofta är liktydligt med mamma, pappa och barn finns idén om att bli förälder djupt inplanterad i själen. Familjen blir ett mål att sträva efter. Där ska det biologiska arvet föras vidare till en ny generation och individen befinna sig i en kedja i ett historiskt förlopp (Landerholm 2003, s. 125).

Adoption har sedan en lång tid tillbaka varit ett sätt för de som är drabbade av ofrivillig barnlöshet att bilda familj (Lindblad, 2004). Budskapet i citatet ovan är något som kan vara den vanliga bilden av vad en familj är och detta kan ha en negativ påverkan på adoptivföräldrar som inte för det biologiska arvet vidare. Johansson (2009) skriver att uppfattningen om kärnfamiljen är förenad med föreställningen om att barnen och deras föräldrar ska vara i förbindelse med varandra på ett biologiskt och genetiskt sätt. Den kulturella föreställningen av släktskapsbandens värde är stark.

Landerholm (2003) skriver att ett adopterat barn kan sakna biologisk anknytning till adoptivföräldrarna vilket kan medföra att barnet inte bär på några synliga släkdrag. Uttalanden som att barnet påminner om föräldrarna i sätt och utseende faller bort. Författaren beskriver att denna typ av uttalanden är något som tillhör den sociala strukturen och när dessa uteblir kan det medföra ett tomrum som behöver fyllas och hanteras. Detta är något som också berörs i rapporten ”Att bli förälder till ett barn som redan finns”, där skrivs det att när en familj inte har några utseendemässiga likheter kan det vara uppenbart att barnet är adopterat. Andra individer kan ge kommentarer som kan upplevas både förolämpande och kränkande. Något som kan drabba en adoptivfamilj är brist på kunskap, förutfattade meningar och rasism (Socialstyrelsen, 2007).

1.2 Problemformulering

Av tidigare forskning inom adoptionsområdet framgår att adoptivföräldrar har blivit olämpligt bemötta av myndighetspersoner, det nämns exempelvis i Katarinas Wegars (2000) artikel att socialsekreterare har sett adoptivföräldern som underlägsen den biologiska föräldern. Det framgår även i Katarina von Greiffs (2004) rapport att adoptivföräldrar har erfarenheter av att de har åsidosatts och inte fått den hjälp de har varit i behov av när de har varit i kontakt med bland annat socialtjänst och skolhälsovård. Däremot säger adoptivföräldrar att den hjälp och det stöd de har fått från adoptionsorganisationer har varit mer tillfredsställande. Studien visar också att adoptivföräldrar berättar att de har blivit ifrågasatta av övriga samhället. Andras fördomar om andra etniska ursprung har påverkat dem och barnets utseende har bidragit att de har blivit igenkända utav andra. Det framkommer också att adoptivföräldrar ser sig som en stigmatiserad grupp (von Greiff, 2004). Jämlikt 5 kap. 1§ och 6 kap. 7 § socialtjänstlagen (SFS, 2001:453) är det socialtjänsten i den enskildes kommun som har det yttersta ansvaret för att adoptivföräldrar och adoptivbarn får den hjälp de är behov

av. Med utgångspunkt i det som har sagts är det av betydelse att undersöka adoptivföräldrars erfarenheter av att adoptera.

1.3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien var att utforska några adoptivföräldrars, till internationellt adopterade barn, levda erfarenheter av att adoptera, tiden före adoptionen, själva adoptionsprocessen samt tiden efter genomförd adoption.

- Vad erfor adoptivföräldrarna inför beslutet att adoptera?
- Vilka var adoptivföräldrarnas erfarenheter av socialtjänstens bemötande under adoptionsprocessen samt av bemötandet från och betydelsen av närstående i samband med och efter adoptionen?
- Vilka var adoptivföräldrarnas erfarenheter av att ha genomgått en utredning och anser de att de har fått det stöd och den hjälp de varit i behov av?
- Vilka var adoptivföräldrarnas erfarenheter av att få ett barn som redan finns?

1.4 Studiens relevans för socialt arbete

Socialtjänsten utför medgivandeutredningarna och socionomen arbetar på de områden som rör adoption och har kontakt med de som ansöker om att få bli adoptivföräldrar. År 2011 genomförde socialtjänsten omkring 1300 medgivandeutredningar (Socialstyrelsen, 2012). Den utredning som sökande måste genomgå för att bli godkänd som adoptivförälder kan upplevas både ingående och påträngande. Adoption kan anses som något som inkräktar på vad som betraktas som privat (Landerholm, 2003). Det är av vikt att belysa adoption ur föräldrars erfarenheter före de tog beslutet för att öka kunskapen kring deras utsatthet och därmed bidra till en större förståelse. Ökad kunskap om adoptivföräldrars erfarenheter kan bidra till att myndighetspersoner får bättre kännedom om vad adoptivföräldrar har för erfarenheter av myndigheters bemötande samt om deras erfarenheter av medgivandeutredningen och hur de ser på det stöd och den hjälp de fått. Det är även av vikt att undersöka adoptivföräldrars erfarenheter av att få ett barn som redan finns då adopterade barn ses som särskilt sårbara och kan vara i ett större behov av stöd (Socialstyrelsen, 2008).

1.5 Förförståelse

Förförståelse innebär forskarens erfarenheter av det valda området. Det har ansetts vara av vikt att forskaren beskriver sin förförståelse och genom redogörelsen framkommer det en utgångspunkt för hur denne kommer att tolka den insamlade empirin (Olsson & Sörensen, 2011). Inom fenomenologin betonas vikten av att forskaren ska vara fördomsfri och inte ha förutfattade meningar när denne närmar sig undersökningsobjektet (Justesen & Mik-Meyer, 2011).

Vår förförståelse var att adoptivföräldrar hade negativa erfarenheter av medgivandeutredningen och kontakten med socialtjänsten och att de inte hade fått den hjälp de efterfrågat. Vi trodde också att de hade mötts av negativa reaktioner från andra över deras val att adoptera. Stor del av förförståelsen tror vi uppkom när vi läste andra studier där resultaten visade detta (under rubrik 2.1). En av oss författare är uppväxt med en adoptivbror och har därför personliga erfarenheter av området. Detta kan ha påverkat genom att dennes erfarenheter har gjort det lättare att förstå respondenterna samt att denne har haft mer kunskap om området. Vi är medvetna om att det är en svårighet att vara objektiv men vi har försökt bortse från vår förförståelse när intervjuerna har genomförts och arbetet har skrivits. Vi har strävat efter att minska påverkans effekten genom att använda öppna frågor och inte försöka styra respondenterna i någon riktning.

1.6 Avgränsningar

Studien har avgränsats till att beröra adoption ur ett föräldraperspektiv. Detta för att forskningen som har gjorts kring adoption i stor utsträckning fokuserar på adoptivbarnets perspektiv. Vi ville av etiska skäl heller inte undersöka barnets erfarenheter, då vi hade en föreställning om att detta skulle kunna bidra till att det väcks känslor hos individerna som inte är gynnsamma. En annan avgränsning som har gjorts är att studien endast berör internationella adoptioner. Från början var målsättningen att intervjua föräldrar till både internationellt och nationellt adopterade barn för att kunna jämföra deras erfarenheter. Anledningen till att studien inte kom att omfatta nationella adoptioner är på grund av att förekomsten är liten samt den tidsram som har varit till förfogande. Enligt socialstyrelsen (2008) genomförs nationella adoptioner i väsentlig mindre utsträckning än internationella adoptioner och de flesta av de nationella adoptionerna är så kallad styvbarns adoption. Försök har gjorts att komma i kontakt med

föräldrar som har adopterat nationellt via forum på internet samt E-mail med negativt resultat.

Det var av vikt att båda könen representeras då det förekommer skillnader i samhället beroende på om individen är man eller kvinna. Detta gör att det är en fördel att ha hela fördelningen representerat då det kan bidra positivt till studiens resultat genom att säkra variationen som kan finnas eftersom det förekommer både manliga och kvinnliga adoptivföräldrar. Respondenterna i studien består av fyra kvinnor och tre män.

2. Tidigare forskning

Nedan presenteras ett urval av den forskning som berör området adoption och som anses vara relevanta för examensarbetet utifrån syfte, problemformulering och frågeställningar. För att litteraturen skulle vara av relevans skulle den framförallt beröra adoption ut ett föräldraperspektiv samt internationellt genomförda adoptioner.

2.1 Att bilda familj på ett annorlunda sätt

Judith C. Daniluks och Joss Hurtig-Mitchells (2003) presenterar en studie som bygger på intervjuer med 39 infertila par som efter utredning har adopterat barn. Studien visar att deltagarna i deras studie tidigare har sett adoption som en sista utväg till att bilda familj. Paren hade under den medicinska behandlingen haft med sig att om de inte skulle lyckas bli gravida så kunde de adoptera. Några av respondenterna inledde adoptionsprocessen i samband med den medicinska behandlingen medan majoriteten väntade på grund av att de inte orkade driva två processer samtidigt. Något som författarna fann gemensamt hos respondenterna var att de ville uttömma alla möjligheter att bli föräldrar på ett naturligt sätt och arbeta med sin sorg inför att inte kunna få biologiska barn innan de tog beslutet att adoptera (Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003). Respondenterna ville å ena sidan få barn på ett naturligt sätt men å andra sidan genomgick de medicinsk behandling, när detta inte fungerade valde de att adoptera. Det skedde en förvandling i tre steg från att först vilja bli gravid, till att sedan försöka bli gravid med hjälp av medicinsk behandling till att ta beslut om adoption. Hur kommer det sig att adoptivföräldrarnas uppfattningar om att få ett barn på ett naturligt sätt förändras? Katarina Wegar (2000) berör ämnet stigmatisering i sin artikel som är skriven utifrån amerikanska förhållanden där hon granskar material som finns på området. Wegar skriver att den amerikanska idealfamiljen är en familj med heterosexuella föräldrar och biologiska barn och att denna syn kan få konsekvenser för de som bildar familj på ett annorlunda sätt. I artikeln nämner hon den första undersökningen som visar att det existerar stigmatisering av adoption som genomfördes 1964 av Kirk ”Shared fate: A theory of adoption and mental health”.

2.2 Omvärldens reaktioner på adoptionen

Katarina von Greiff (2004) genomförde tjugo kvalitativa intervjuer med adoptivföräldrar när hon skrev sin rapport. Författaren skriver att adoptivföräldrar

upplever att de har blivit ifrågasatta i rollen som förälder. Respondenterna yttrar att samhällets fördomar om individer med annan etnicitet har påverkat dem. En kvinna uttrycker: ”Man blir sedd, man blir igenkänd, folk säger: ”Jaha, det är hon med de bruna barnen” och då visste alla vilka vi var.” (von Greiff 2004, s. 44). Charlene E. Miall (1987) undersökte 71 barnlösa kvinnors uppfattningar om samhällets syn på adoption. 58 av dessa hade adopterat och 13 genomgick adoptionsprocessen vid tiden för undersökningen. Författaren undersökte om respondenterna hade avslöjat att barnet var adopterat eller inte. Hon fann två anledningar till att inte berätta vilka var att respondenterna uppfattade barnlösheten som ett misslyckande och att de var rädda att barnet eller övriga samhället skulle avvisa dem. En anledning till att adoptivföräldrarna valde att berätta om adoptionen var för att det var utseendemässigt uppenbart att det inte var deras biologiska barn. Erin Shank Krusiewicz och Julia T. Wood (2001) intervjuade 18 adoptivföräldrar från USA när de skrev sin artikel. Författarna skriver att i biologiska familjekonstellationer är det mer troligt att barnen och föräldrarna är lika på något sätt. Respondenterna har olika erfarenheter av omvärldens reaktioner då de som har barn med annan etnisk bakgrund har upplevt en större utmaning gällande den fysiska likheten jämfört med dem som har barn med liknande bakgrund. Även respondenterna i Mialls (1987) studie berättade att de hade mötts av nedlåtande kommentarer från andra när de berättade om valet att adoptera. De hade blivit ifrågasatta både av familj och vänner hur de kunde vilja få ett barn som var någon annans samt hur de skulle kunna älska ett barn som biologiskt sätt inte var deras.

Miall (1987) fann i sin studie att respondenterna hade uppfattningen att adoptivföräldraskap sågs som annorlunda jämfört med ett biologiskt föräldraskap i samhället. Däremot trodde de att nära anhöriga såg adoptivföräldraskap som likvärdigt med ett biologiskt föräldraskap. Något Miall kunde se gemensamt var att respondenterna uppfattade det som att de som kände någon som hade adopterat kunde ha större förståelse jämfört med de som inte kände någon. En respondent berättade att hennes föräldrar såg negativt på adoption före adoptionen och yttrade att barnet inte skulle kännas som ett riktigt barnbarn. En aspekt som von Greiff (2004) berör är att adoptivföräldrar har varit med om att deras adoptivbarn har blivit bemötta annorlunda av anhöriga. En kvinna berättar att mormodern till hennes barn valde att ge en större summa pengar till de biologiska barnbarnen jämfört med de adopterade.

2.3 Myndigheters stöd och hjälp till adoptivföräldrar

I Daniluk och Hurtig-Mitchells (2003) studie framgår det att paren har känt sig dåligt bemötta av myndigheter men att känslorna som uppstod inte fick dem att avstå adoption. Respondenterna skildrar hur de kunde se kopplingar mellan infertilitet och adoption då de kände samma känsla av maktlöshet och oförmåga att styra sina liv. Paren kände också en orättvisa för att andra kunde få barn utan att behöva utredas och granskas. Rena Phillips (1990) genomförde en studie där hon intervjuade 19 adoptivfamiljer från Skottland. Hon undersökte deras syn på hjälpen de hade fått i samband med adoptionen. Respondenternas förväntningar på hjälp och stöd efter genomförd adoption var låga. Några visste inte vad de skulle göra om de var i behov av hjälp medan andra förstod att de var tvungna att ta kontakt med socialsekreterarna. Författaren fann uppfattningar hos respondenterna om att myndigheterna misskött sina uppgifter då de inte hade lämnat den information om barnets bakgrund som de enligt lag var skyldiga att göra. Ett stöd som adoptivföräldrarna fann givande var grupper för adoptivföräldrar. De berättade att de fick stöd av andra som befann sig i liknande situationer. Phillips (1990) fann att majoriteten av föräldrarna var positiva till hjälpen och stödet de hade kommit i kontakt med. De yttrade att de såg svårigheter med att dela känslor och frågor med vänner som hade biologiska barn då de inte förstod dem.

Von Greiff (2004) skriver också om adoptivföräldrar som har varit i kontakt med olika instanser i samhället för att få hjälp. Hon har då noterat att de inte har fått den hjälp de har efterfrågat. Samtidigt uttrycker respondenterna att de var tillfreds med stödet och kontakten de har haft med organisationer som exempelvis Adoptionscentrum. De som hade blivit erbjudna hjälp hade däremot inte känt sig hjälpta. Wegar (2000) nämner att forskning som berör socialsekreterares attityd till adoption är begränsad och hänvisar till Mialls studie (1996) som visar att undersökningar som har gjorts har kommit fram till att socialsekreterare ser biologiska föräldrar som överlägsna adoptivföräldrar.

2.4 Adoptivföräldrars syn på adoptionsprocessen

I Daniluk och Hurtig-Mitchells (2003) studie fick paren å ena sidan nedlåtande kommentarer från andra om deras val att adoptera vilket de tyckte var smärtsamt. Å andra sidan insåg de dock att det viktiga inte var att få biologiska barn utan det viktigaste var relationen till barnet. De kunde se det positiva med processen då de hade fått en starkare relation och lärt känna varandra bättre. Resultatet i von Greiffs (2004)

studie visar också att respondenterna har en förståelse för den utredning som måste genomgå för att bli godkänd som adoptivförälder men de tyckte vid enstaka tillfällen att socialsekreterarna lade vikt vid irrelevanta frågor. Respondenterna beskriver samtidigt att de försökte visa de bästa sidorna av sig själva som kunde vara dem till fördel för att bli godkända. Studien visar också att adoptivföräldrarna kan se tillbaka på utredningen som positiv och att socialsekreterarna var professionella, även om utredningen delvis hade varit ansträngande och påträngande. Det förekom också de som uttryckte att det var mycket pappersarbete som var krävande. Paren i Daniluk och Hurtig-Mitchells (2003) studie berättade om känslor av maktlöshet och att andra kontrollerade och granskade dem. Det fanns också en oro över att andra skulle stigmatisera och ta avstånd från dem om de valde att adoptera.

2.5 Förhållandet till den biologiska föräldern

Shank Krusiewicz och T. Wood (2001) berör hur föräldrarna pratar kring adoptionen med sina barn. Respondenterna försökte beskriva för barnen att de biologiska föräldrarna gjorde en kärleksfull handling när de valde att lämna dem då de inte var i en situation där det var möjligt att ta hand om ett barn. Respondenterna försökte förklara att de biologiska föräldrarna älskade dem och att de lämnade dem för barnets bästa. De har under barnens uppväxt försökt förklara att genom att adoptera dem gav de barnen ett liv som de inte hade kunnat få hos de biologiska föräldrarna. Adoptivföräldrarna kände glädje men också en sorg över de biologiska föräldrarnas förlust. Respondenterna var samtidigt glada för att de fick ett barn som någon annan hade övergett och kunde känna en lycka för att någon hade gjort misstaget att lämna sitt barn (Shank Krusiewicz och T. Wood, 2001).

2.6 Stigmatisering av adoptivfamiljen

Wegar (2000) skriver att studier visar att det fortfarande förekommer nedvärderade attityder mot adoption och att många amerikaner tycker att bilda familj genom adoption är ett andrahandsval. Författaren beskriver utifrån olika studier att allmänheten har en nedlåtande och negativ attityd till par som är barnlösa och att det drabbar särskilt kvinnan då barnafödandet ses som något som tillhör det kvinnliga idealet. Shank Krusiewicz och T. Wood (2001) skriver att adoptivföräldrar befinner sig i ett sammanhang där adoption inte är ett önskvärt sätt att bilda familj. Denna attityd är något som respondenterna har fått erfarenhet av från övriga samhället då de har mötts av

uttalande om att deras familjer skulle vara mindre accepterade. En uppfattning som upprört respondenterna i Mialls (1987) studie var att andra ser adoptivbarn som ett andrahandsval och en annan att adoptivföräldrar inte skulle anses vara riktiga föräldrar till barnet. Respondenterna yttrar också att de i samtal med andra adoptivföräldrar har uttryckt sig annorlunda i jämfört med samtal med andra som inte har adopterat. De beskriver att det har underlättat då de också har upplevt likande situationer och att de är mer medkännande.

2.7 Samhällets syn på adoption

Miall (1996) har även skrivit en artikel där hon intervjuade 150 kanadensare om deras attityder till adoption, infertilitet och reproduktionsteknologi. Studien visar att majoriteten av respondenterna inte ansåg att det fanns någon skillnad mellan ett biologiskt föräldraskap jämfört med ett adoptivföräldraskap. De som ansåg att det fanns en skillnad lade stor vikt vid graviditet och gener. I studien framkom det också att majoriteten av respondenterna inte hade annorlunda attityder till en adoptivmor eller adoptivfar jämfört med en biologisk mor eller en biologisk far. De som ansåg att det förekom en skillnad lade återigen vikt vid gener och att det är av vikt att bära på ett barn för att kunna känna starka känslor till det. I faderns fall beskriver respondenterna att det var av vikt att kunna föra sina gener vidare till en ny generation (Miall, 1996).

I Mialls (1987) andra studie där hon intervjuade infertila kvinnor visar däremot att kvinnorna trodde att det förekommer attityder i samhället om att biologiska band är betydelsefulla för att kunna skapa band och älska varandra vilket upprör dem. Respondenterna har uppfattningen om att andra tror att det inte går att älska ett adoptivbarn på samma vis som ett biologiskt barn. Paren i Daniluk och Hurtig-Mitchells (2003) studie reflekterade över om de kunde leva lyckliga i en relation utan barn. Känslor som var tydliga var rädslan över att inte kunna älska ett adoptivbarn lika djupt som ett biologiskt barn. Respondenterna i Mialls (1996) studie menade att det inte var en större risk att få barn med problem om man adopterar jämfört med om man får biologiska barn. De sa att uppväxtmiljön är det som är avgörande för hur barnet kommer att utvecklas. De som motsade detta yttrade att den som adopterar ett barn har ingen kännedom om dess genetiska bakgrund och kan på så vis inte förutsäga hur barnet kommer att utvecklas. Någon av respondenterna sa att den som har biologiska barn kan se tillbaka på sin släkts bakgrund och därmed veta vad det förekommer för problem (Miall, 1996).

3. Teoretiska utgångspunkter

Teoretiska utgångspunkter har växt fram under arbetets gång. Vi har väsentligen utgått ifrån ett induktivt angreppssätt vilket betyder att teorierna har härletts utifrån det insamlade materialet (May, 2001). För att analysera och jämföra mönster mellan tidigare undersökningar och det material som intervjuerna resulterade i har ett fenomenologiskt perspektiv, passagerit samt Goffmans dramaturgiska perspektiv på det sociala livet använts.

3.1 Fenomenologi

Inom den kvalitativa metoden är fenomenologin intresserad av att begripa och uppfatta sociala fenomen med utgångspunkt i deltagarens personliga perspektiv. Fenomenologin vill skildra världen som den uppfattas av den enskilde eftersom detta perspektiv beskriver att den väsentliga realiteten är vad individer upplever att den är (Kvale & Brinkmann, 2009). Karaktäristisk för ett fenomenologiskt perspektiv är att tolkning och subjektivitet har en väsentlig betydelse och man har bara tillträde till realiteten via vetandet om eller tolkning av den. Livsvärlden är en viktig term vilken hänvisar till den reella värld som vi ständigt lever i. En annan viktig term är mening. Fenomenologin intresserar sig för hur individen uppfattar ett fenomen och hur fenomenet införlivas i individens livsvärld. Fenomenet förekommer enbart genom subjektets uppfattningar och därför kan det framstå olika för olika individer (Justesen & Mik-Meyer, 2011). Fenomenologin har använts då detta skildrar personens egna erfarenheter och vi uppfattar att det är passande eftersom vi ville fånga adoptivföräldrarnas erfarenheter av adoption ur deras egna perspektiv.

3.2 Passagerit

Turner beskriver en passagerit utifrån Arnold van Genneps modell som består av tre skilda steg. Separationsfasen är det första steget i en ritual, det är då individen ska avskiljas från dess tidigare position i det sociala systemet. Nästa steg är det som kallas den liminala fasen, där utspelar sig omvandlingen av positionen exempelvis där en flicka blir kvinna. Individen har här en ambivalent relation till omgivningen. Individen har också blivit av med sina tidigare utmärkande egenskaper men har heller inte fått några nya. Det sista steget nämns som sammanfogningen, då ska individens nya identitet stadgas och denne ska återgå till sitt ursprungliga sammanhang. Riten ska ses

som något som har förändrat individen och individen ska nu behandlas utifrån dennes nya identitet (Hornborg, 2005). Passageriten har använts för att för en förståelse för hur en individ genomgår förändringar och därigenom får en ny identitet. Med detta följer också att individen kan se saker ur nya perspektiv och detta är något som vi har uppfattat att våra respondenter har gjort när vi bearbetade materialet.

3.3 Det dramaturgiska perspektivet

Goffman utgår från ett dramaturgiskt perspektiv, där det sociala livet ses som ett skådespel. Individen framför en föreställning och vill göra intryck på sin publik. Individen försöker att kontrollera informationen som denne sänder och som utgör grunden för andras uppfattningar. Goffman beskriver detta med termer hämtade ur teaterns värld och skriver att individen framför olika föreställningar. Goffman talar om begreppet scen och den främre regionen och den bakre regionen vilket han liknar vid att individen befinner sig på respektive bakom scenen. När individen befinner sig i den främre regionen beter denne sig på ett sådant sätt som den vill framträda för andra. I den bakre regionen kan aktören lämna sin roll och behöver inte bete sig på ett representativt sätt. Här kan individen bete sig som den vill och som Goffman skriver exempelvis rapa och svära. Det är också i denna region som individen skapar och övar på sina framträdanden då publiken inte har tillträde hit (Angelöw & Jonsson, 2000).

Goffman (2000) skriver att det förekommer vissa omständigheter som individen vill dölja för andra då aktören på scenen istället vill förmedla ett så positivt intryck som möjligt. Individen kan välja att dölja vissa beteende som inte stämmer överens med den bild som denne vill förmedla av sig själv till andra. Denne vill också undanhålla och rätta till misstag som har skett under föreställningens förberedelse. Individen försöker undanhålla det arbete och den påfrestning som ligger bakom föreställningen samt olämplig verksamhet som har krävts för att åstadkomma slutprodukten. Individen vill även ge uppfattningen om att denne valt rollen som den har utifrån ideella motiv. Utifrån det empiriska materialet har det kunnat utläsas att adoptivföräldrarna har agerat annorlunda i olika situationer beroende på vilka som har närvarat. Genom att använda det dramaturgiska perspektivet har det bidragit till att vi har fått en förståelse för varför individer beter sig på olika sätt i olika situationer.

4. Metod

4.1 Metodologiska överväganden

För att kunna veta vilken metod som skulle passa studien bäst började vi med att gå igenom metodlitteratur. Det fördes även en diskussion utifrån syfte och frågeställningar samt vilka för och nackdelar respektive metod skulle innebära.

I den kvalitativa forskningen vill forskaren uppnå kunskap om respondentens personliga upplevelser med utgångspunkt i dennes egna ord och formuleringar. Forskaren vill skapa sig en förståelse för hur respondentens inre livsvärld uppfattas utifrån den andres synvinkel (Larsson, 2005). Den kvalitativa metoden kännetecknas av ett inifrånperspektiv och att det råder en närhet till undersökningsproblemet. Forskaren och informanten står i nära samband med varandra och det föreligger ett jag-du-förhållande mellan dessa. Via språket kan forskaren och informanten erfara den andres inre värld och forskaren kan sedan skildra och tolka den erhållna empirin. Medan den kvantitativa metoden kännetecknas av ett förhållningssätt där det råder mer distans och ett utifrånperspektiv där forskaren har ett större avstånd till sina informanter. I den kvalitativa metoden vill forskaren skapa skildrande data och det är av vikt att skildra och utforska hur ett fenomen är konstruerat. I den kvantitativa metoden utforskar forskaren istället kvantiteten av en viss egenskap (Olsson & Sörensen, 2011). Mätning och generalisering är något som den kvantitativa metoden särskilt intresserar sig för. Forskaren vill då få fram ett resultat som även kan uttala sig om individer som inte varit delaktiga i studien. (Bryman, 2011). Ahrne och Svensson (2011) skriver att den kvalitativa metoden är mer flexibel och att forskaren då kan anpassa sin process efter vad som sker under datainsamlingen.

Inom vetenskapsteorin används deduktion och induktion för att forskaren ska kunna tolka sina observationer. Induktion innebär att teorier härleds från det insamlade materialet, teorin kommer efter forskningen och forskaren vill framställa teoretiska påståenden med utgångspunkt i sitt material. Förhållandet mellan resultat och teori är i deduktion det motsatta (May, 2001). Om induktion skriver Bryman följande: ”med ett induktivt angreppssätt är teorin *resultatet* av en forskningsinsats. Den induktiva processen innebär således att man drar generaliserbara slutsatser på grundval av observationer” (Bryman 2011, s. 28). Den deduktiva synen på förhållandet mellan teori

och forskning är något som associeras med den kvantitativa metoden och det induktiva synsättet associeras med den kvalitativa metoden (Bryman, 2011).

Trost (2010) betonar vikten av att det är undersökningens syfte som är avgörande för vilken metod forskaren väljer att använda. Utifrån det Trost (2010) skriver kom vi att använda oss utav den kvalitativa metoden och av ett väsentligen induktivt angreppssätt. Syftet med studien var att undersöka adoptivföräldrars levda erfarenheter av att adoptera, tiden före adoptionen, själva adoptionsprocessen samt tiden efter genomförd adoption. Anledningen till att den kvalitativa metoden passade studien bäst var för att vi var intresserade av adoptivföräldrarnas erfarenheter av att adoptera snarare än hur många som hade en viss åsikt eller egenskap. För att få svar på syftet och forskningsfrågorna behövdes en mer detaljerad beskrivning som kunde uppnås genom att använda den kvalitativa metoden och den kvalitativa intervjun. Den kvantitativa metoden kunde ha inneburit att det hade varit svårt att nå respondenternas känslor och vid exempelvis en enkätundersökning hade det inte varit möjligt att fånga respondenternas egna svar och ställa följdfrågor då det är en svårighet att förutse alla typer av svar. En svårighet är också att den kvantitativa och den kvalitativa metoden ger olika resultat, då den kvantitativa skulle medfört mer ja och nej svar snarare än uttömmande svar. Vi har även vägt in att det skulle kunna vara en svårighet att komma i kontakt med ett större antal adoptivföräldrar och detta skulle då bidra till att studien skulle varit svårt att genomföra inom tidsramen för examensarbetet. Om vi hade haft möjlighet att komma i kontakt med ett större antal adoptivföräldrar så hade den kvantitativa metoden kunnat vara en fördel då fler individers erfarenheter hade kunnat belysas och materialet hade kunnat vara representativt för en större grupp.

Istället för att använda den kvalitativa intervjun hade andra typer av den kvalitativa metoden kunnat användas. Fokusgrupp är en typ av gruppintervju där flera respondenter deltar för att diskutera ett visst ämne och forskaren har framförallt fokus på gruppens samspel (Bryman, 2011). Fokusgrupp är något som hade kunnat användas för att se hur adoptivföräldrar diskuterar sina erfarenheter av att adoptera. Vi ville ge varje enskild respondent ett utrymme som de inte hade kunnat få på samma sätt i en fokusgruppsintervju.

4.2 Intervjuer

Fördelen med kvalitativa intervjuer är att forskaren själv kan bestämma i vilken följd denne vill ställa sina frågor och det går att anpassa frågorna efter situation. Detta medför att forskaren kan skapa sig en omfångsrikare bild jämfört med användningen av standardiserade frågor (Ahrne & Svensson, 2011). Den kvalitativa intervjun är mindre strukturerad än den kvantitativa och vill fånga respondentens personliga erfarenheter och därför tillåts intervjun ta skiftande riktningar och byta fokus. Detta inte är önskvärt i den kvantitativa intervjun, där strukturen är mer av bestämd typ. Den kvalitativa förespråkar även mer ingående och uttömmande svar (Bryman, 2011). Att använda en strukturerad intervju är något som inte skulle vara till fördel för vår studie. Vi ville fånga respondentens egna erfarenheter och då skulle inte en strukturerad intervju ge dem samma möjlighet att utveckla sina svar. Fördelen med att använda en kvalitativ intervju i studien var att det bidrog till en detaljerad beskrivning av respondenternas erfarenheter och därmed besvarades syfte och frågeställningar. Förhoppningen var att den kvalitativa intervjun skulle ge respondenterna större frihet att diskutera frågorna och ställa egna frågor. Något som kunde ha varit en nackdel för oss att använda den kvalitativa intervjun var att objektiviteten kunde bli ifrågasatt då vi kunde påverkat respondenternas svar. För att undvika att detta skulle ske försökte vi gå in i intervjuerna värderingsfria och försökte lämna vår förförståelse.

4.2.1 Den kvalitativa intervjun

Bryman (2011) nämner två huvudtyper av den kvalitativa intervjun, ostrukturerad intervju respektive semistrukturerad intervju. Den ostrukturerade kännetecknas av att den ofta liknar ett vardagligt samtal mellan intervjuaren och intervjupersonen. Ibland använder sig intervjuaren bara av en enda fråga som intervjupersonen får besvara och reflektera kring. I den semistrukturerade använder sig intervjuaren av särskilda teman men intervjupersonerna har möjligheten att själva formulera sina svar. Denna metod är flexibel men forskaren använder sig av någon form av intervjuguide som stöd. Studien grundar sig på sju semistrukturerade intervjuer med adoptivföräldrar. Denna typ av intervju kom att användas då det skulle vara en svårighet att behålla fokus vid en ostrukturerad intervju. Detta för att minska risken för att intervjun skulle sväva iväg och att ämnen som var irrelevanta för studien skulle behandlas. För oss var det viktigt att intervjun skulle upplevas som professionell och inte ha karaktären av ett vanligt samtal.

Då vi inte är vana intervjuare kändes den semistrukturerade intervjun tryggare att använda.

4.2.2 Intervjuguide

Kvale och Brinkmann (2009) skriver att en intervjuguide fungerar som ett manus för intervjuaren och mer eller mindre bestämt formar intervjuens förlopp. En intervjuguide kan vara både uttömmande med färdiga frågor eller endast bestå av teman. Till den semistrukturerade intervjun består intervjuguiden av teman och eventuella frågor som kan komma att ställas. Vi utformade en intervjuguide innehållande fem övergripande teman som följdes av ett antal frågor (se bilaga). Intervjuguiden testades genom att vi intervjuade varandra innan mötet med respondenterna. Detta var bra för att upptäcka om det var några frågor som var svåra att förstå samt för att få en uppfattning om de var relevanta. Vi har utgått ifrån de olika typer av frågor som Kvale och Brinkmann (2009) tar upp i sin bok, de skriver att frågorna ska vara korta och lättförståeliga för respondenten. Detta har vi tagit hänsyn till genom att formulera frågorna enligt dessa rekommendationer. Frågorna hade ingen bestämd ordning utan vi kunde själva välja den följd som passade vid varje intervju. Utifrån frågorna fanns också möjligheten att ställa följdfrågor utifrån respondenternas svar och våra egna tankar som uppkom under intervjun.

4.3 Genomförande

Examensarbetet bygger vidare på ett paper som genomfördes under tidigare delkurs, med tanke på detta hade vi redan vid arbetets början kunskap kring området adoption. För att öka vår kunskap ytterligare fick vi fortsätta att fördjupa oss i ämnet och främst ur ett föräldraperspektiv. Redan före arbetets början hade vi varit i kontakt med respondenter som skulle kunna tänka sig att delta men något mer detaljerat bestämdes inte vid det tillfället. Under studiens gång har syftet ändrats. Det som återfinns i informationsbrevet saknar att vi även ville undersöka respondenternas erfarenheter före adoptionen. Att studien ändras efter vad som framkommer under processen är något som kan ske i kvalitativa studier (Grønmo, 2006). Justeringen av syftet är något som har gjorts under arbetet med resultatet. Vi ansåg att det hade framkommit material från respondenterna som berörde tiden före adoptionen vilket vi tyckte skulle belysas. Detta för att få en mer övergripande bild kring adoptionen. Denna justering bedömdes som liten och att den inte skulle påverka samtycket från respondenterna.

4.3.1 Urvalsprocess

Det är studiens problemställning som spelar en väsentlig roll när avgränsningar ska göras för vad studien ska omfatta. Populationen är alla de enheter som studiens problemställning berör (Grønmo, 2006). Att undersöka hela populationen skriver Grønmo (2006) kan vara en svårighet då det kan omfatta ett stort antal enheter och därför använder forskaren sig bara av en del utav populationen, vilket kallas urval. I vår studie är populationen samtliga adoptivföräldrar till internationellt adopterade barn. Det skulle vara en svårighet att undersöka hela populationen då det skulle vara problematiskt att komma i kontakt med samtliga och på grund av den tidsram som fanns för examensarbetet. Vi har därför gjort ett urval av sju adoptivföräldrar, fyra kvinnor och tre män som lever i heterosexuella förhållanden. De har adopterat ett barn men det förekommer även de som efter adoptionen har fått biologiska barn.

Två typer utav icke-sannolikhetsurval har använts, vilka är bekvämlighetsurval samt snöbollsurval. Bryman (2011) beskriver bekvämlighetsurval som att forskaren väljer att använda sig av respondenter som är lätta att nå och komma i kontakt med. Svårigheten med denna typ av urval skriver författaren är att det kan vara svårt att generalisera studiens resultat till liknande grupper av individer. Respondenterna i studien består delvis av adoptivföräldrar som vi har varit kontakt med och känner till sedan tidigare men ingen av respondenterna har vi en närmare relation till. Två utav respondenterna kom vi i kontakt med genom en annan av våra respondenter. Snöbollsurval skriver Bryman (2011) är när forskaren kommer i kontakt med några individer som kan delta i studien och som sedan hjälper forskaren att komma i kontakt med ytterligare individer som kan tänkas delta. Svårigheten med detta urval är att det inte är representativt för populationen i stort. Den första kontakten med respondenterna togs via E-mail, där vi berättade om studien och frågade om de var intresserade att delta. En av dessa respondenter gav oss förslag på ytterligare två personer som skulle kunna tänkas delta, dessa två kontaktades sedan via telefon. Mycket av kontakten med respondenterna har skett via E-mail, men när tid och plats för intervjun skulle bestämmas har detta skett via telefon.

4.3.2 Genomförande av intervju

När intervjuerna skulle genomföras avsåg vi att medverka båda två vid samtliga intervjuer efter godkännande av våra respondenter. Detta för att en skulle kunna

fokusera på att leda intervjun och den andre skulle ges möjlighet att anteckna och att ställa följdfrågor. Det var av vikt att en hade huvudansvaret för varje intervju och att den andre endast ställde följdfrågor för att fokus lättare skulle behållas och för att minska risken för att vi skulle prata i munnen på varandra samt att det kunde vara rörigt för intervjupersonen. Inför varje intervju redogjorde vi för respondenterna vilka roller vi hade. Att vara två vid varje intervju var något som var viktigt för att vi i analysen skulle kunna skapa en diskussion, validera materialet samt för att tillsammans kunna upptäcka fenomen. Detta skulle också kunna minska risken för att analysen skulle bli ensidig. Respondenterna har själva fått bestämma vart intervjuerna skulle äga rum, fem av dem har skett i respondenternas hem och två har skett på respektive respondents arbetsplats. Intervjuerna genomfördes under två veckor och tog mellan 45 och 60 minuter. Några av intervjuerna genomfördes tätt inpå varandra vilket nu i efterhand kan ångras, då vi inte hann reflektera i den utsträckningen som hade önskats. En annan kritik mot oss själva är att vid de första intervjuerna kunde det ställas irrelevanta följdfrågor som gjorde att intervjuerna svävade ut vilket inte upptäcktes förrän vid transkriberingen. Eftersom transkriberingen skedde tätt inpå intervjuerna var detta däremot något som kunde åtgärdas till nästkommande intervju. Vi kan även i efterhand fundera över om intervjufrågorna skulle skickats ut före intervjutillfället så att respondenterna hade fått möjligheten att tänka igenom frågorna. Samtidigt hade detta kunnat göra att de hade förberett svar som de trodde att vi ville ha.

4.3.3 Bearbetning och analys

Samtliga intervjuer bandinspelades med hjälp av en diktafon som lånades vid Högskolan Kristianstad. Den av oss som inte var ansvarig för intervjun förde anteckningar över det som sades. Detta gjordes för att bidra till ännu mer exakthet och för att försäkra oss om att vi fick med oss något material ifall diktafonen inte skulle fungera. Intervjuerna delades upp emellan oss så att vi kunde transkribera hälften var. Transkriberingen skedde ordagrant för att öka tillförlitligheten i materialet. Utskrifterna kom sedan att läsas och inspelningarna lyssnades igenom av den som inte hade transkriberat dem. Detta gjordes för att kontrollera hur vi hade uppfattat det respondenterna hade sagt i förhållande till varandra. I efterhand har vi insett vikten av att transkribera intervjuerna, utskriften har gjort att vi har kunnat gå tillbaka och markera relevanta delar. För att sedan strukturera upp resultatet gick vi igenom utskriften för att finna begrepp. Därefter lästes återigen utskriften för att vi skulle

finna kategorier som skulle passa ihop med olika begrepp. Detta gjordes genom att siffror skrevs vid sådant som hörde ihop och som passade tillsammans med ett specifikt begrepp. Olika delar i utskrifterna som hörde samman klipptes ut för att sedan strukturera upp hur dessa skulle presenteras. Vi ritade en mindmap för att strukturera upp de olika kategorierna och finna relevanta teman och underrubriker för att resultatet skulle bli mer lättläst och tydligt. När teman och underrubriker hade bestämts och vi visste vad som skulle ingå under respektive, gick vi återigen igenom utskrifterna för att finna citat som skulle konkretisera och belysa resultatet.

4.3.4 Arbetsfördelning

Det har inte gjorts någon större uppdelning av examensarbetet då vi har strävat efter att utforma det tillsammans. Den uppdelning som har gjorts är att vi har ansvarat för hälften av intervjuerna var samt att vi har transkriberat intervjuerna var för sig. Vid något tillfälle har något mindre område delats upp för att effektivisera arbetet. Vi har föredragit att arbeta tillsammans då det för oss har varit av vikt för att kunna uppnå ett arbete som båda kan stå bakom samt att bådas åsikter och uppfattningar framkommer. Det har varit nyttigt att vara två författare i processen då vi har kunnat diskutera med varandra samt få olika perspektiv på de olika delarna i arbetet. Detta har också varit gynnsamt de gånger vi har fastnat i processen.

4.4 Metodens äkthet

Inom forskning används olika kriterier för värdering av material. Reliabilitet är ett av dessa som även kan benämnas som tillförlitlighet. I forskningssammanhang innebär det i vilken utsträckning forskaren kan komma fram till samma utfall om studien upprepas samt om slumpartade tillfälligheter har inverkan på utfallet (Bryman, 2011). Grønmo (2006) beskriver också begreppet reliabilitet och skriver att det handlar om hur pass pålitligt det insamlade materialet är. En hög reliabilitet uppstår när andra forskare upprepar studien med samma metod och då får samma resultat. Begreppet validitet beskriver hur väl det insamlade materialet lever upp till forskarens syfte med studien. Ju bättre det insamlade materialet stämmer överens med forskarens syfte desto högre validitet får studien.

Kvale och Brinkmann (2009) skriver om validitet och reliabilitet för att göra dem relevanta för den kvalitativa intervjun. De beskriver att reliabilitet berör möjligheten att upprepa ett resultat vid andra tillfällen och av andra samt om respondenterna kommer

att ge skilda svar beroende på vem som ställer frågorna. Författarna beskriver att begreppet validitet i allmänt tal hänför till giltigheten och kraften i ett påstående och inom samhällsvetenskapen berör validitet i vilken mån en metod studerar det den syftar till att studera. Studien kan ha en hög validitet då det finns ett klart samband mellan syfte, frågor och den slutliga produkten. Det finns en röd tråd som genomsyrar studien och därmed har vi undersökt det vi avsåg att undersöka. Studien kan däremot ha en låg reliabilitet då det kan vara en svårighet att exakt upprepa den. Svårigheterna är att vid ett senare tillfälle formulera intervjufrågorna exakt likadant, att ställa frågorna i samma följd samt att det är svårt att hitta stabila förhållanden. Respondenternas personliga erfarenheter avsågs att studeras vilket medför att det kan vara svårt att överföra resultatet till andra grupper då vi inte vet om det är representativt för andra.

4.5 Artikel och litteraturinhämtning

För att finna relevant litteratur har olika sökmotorer och sökord använts. En av dessa sökmotorer är LIBRIS där svenska högskole- universitets- och forskningsbibliotekskataloger är samlade. Där fann vi framförallt böcker som sedan fanns tillgängliga på olika bibliotek. Högskolan Kristianstads egen databas Summon@HKR har också använts för att finna litteratur som har varit användbar och som har berört ämnet adoption. I den litteratur som fanns i nämnda databaser har vi sedan letat i referenslistor för att finna ytterligare böcker, avhandlingar och artiklar. Detta var givande då flera publikationer som sedan kom att användas har funnits på detta sätt.

På Högskolan Kristianstads hemsida finns databaser som har använts för att kunna söka efter olika typer av publikationer. De databaser som har använts är: SAGE Journals Online, Social Services Abstracts och Sociological Abstracts. Där fann vi vetenskapliga artiklar som har presenterats under rubriken tidigare forskning. Google Scholar är en sökmotor som har använts för att finna litteratur, vetenskapliga artiklar, rapporter samt avhandlingar. För att få resultat i dessa sökmotorer och databaser har våra sökord använts i olika kombinationer. När vi exempelvis sökte på en kombination av orden adoption process och adoptive parents i Google Scholar fick vi ett resultat på 71800 träffar (2013-04-05). För att finna relevant material så började vi med att läsa abstract eller förord i den litteratur som sökningarna resulterade i. Nästa steg var att sortera bort det som berörde adoption ur ett barnperspektiv och sedan sådant som endast berörde nationella adoptioner.

Socialstyrelsen.se är har besökts för att finna olika rapporter som vi framförallt har använt under rubriken bakgrund samt för att öka vår kännedom. På hemsidan finns en avdelning om adoption, där presenteras olika former av rapporter och handböcker som berör ämnet. Uppsatser.se är en annan hemsida som vi har sökt på för att finna andra uppsatser som berört adoption ur ett adoptivföräldraperspektiv. Där fanns ett antal uppsatser som vi sedan har letat i referenslistor efter adekvat litteratur.

Engelska sökord som har använts i olika kombinationer är följande: adoption, adoptive parents, adopters, adoption process, child, experience, perspective, treatment, family

Svenska sökord som har använts i olika kombinationer är följande: adoption, internationell adoption, adoptionsprocess, adopterad, adoptivföräldrar, adoptivbarn, erfarenheter, föräldraskap

4.5.1 Källkritik

När vi har sökt efter relevant litteratur har vi granskat materialet kritiskt. Vi har sökt efter flera källor för att se om det som står förekommer i fler olika källor för att då få en uppfattning om materialens äkthet. Detta har gjorts för att veta att den litteratur som använts har varit vetenskaplig och korrekt. Praktisk hänsyn har tagits till den tidsram som har funnits till förfogande vilket har gjort att vi inte har haft kapaciteten att göra en källkritisk granskning där samtlig litteratur går igenom. Hultén, Hultman och Eriksson (2007) nämner att det är viktigt att veta vem som står bakom källan. De beskriver att det är av vikt att forskaren använder sig utav författare som är välkända inom sitt område. Om författaren till en källa har använt sig utav andra källor är det av vikt att man kontrollerar om dessa är tillförlitliga. När litteratur har valts har vi i möjligaste mån använt litteratur av författare som har använts i tidigare kurser eller som har förekommit i andra källors referenslistor. När en författare har hänvisat till en annan källa har vi försökt gå till den ursprungliga källan och istället hänvisat dit. Detta har gjorts för att säkra materialet. Ursprungskällan har också bidragit till mer adekvat material än det som fanns i andrahandskällan. Detta har inte gjorts när passageriten beskrivs då Hornborg (2005) skriver om Turners tolkning av van Genneps teori. Anledningen till detta är att varken Turners eller van Genneps böcker har funnits tillgängliga för oss.

Vid användandet av artiklar är det viktigt att undersöka om artikeln är utgiven i en tidskrift som är av vetenskaplig art. Det är också av vikt att materialet har blivit granskat före det gavs ut. Studentuppsatser är därför inte tillförlitliga i den meningen då de sällan

granskas utanför den egna institutionen (Löf, 2005). När vi har sökt artiklar i olika databaser har vi endast valt att få resultat som redan är granskade före publicering. Detta har gjort att vi har känt oss trygga med de artiklar vi har funnit. Artiklar som har funnits i referenslistor har varit publicerade i samma tidskrift som någon av de andra och har därför också känts tillförlitliga. Triangulering innebär att forskaren använder flera källor som berör samma sak för att öka tillförlitligheten, detta medför att forskaren på skyndsamt sätt kan få ett intryck av hur trovärdig uppgiften är (Hultén, Hultman & Eriksson, 2007). Detta är något som vi har försökt använda oss utav. Till exempel i vår metoddel har det använts flera olika källor som berör samma område för att öka trovärdigheten i materialet.

4.6 Etiska övervägande

Vetenskapsrådet (2002) beskriver att det är av vikt att forskaren reflekterar över den kunskap som nås genom forskningen gentemot vilka risker det kan medföra för de deltar i undersökningen. Kvale och Brinkmann (2009) benämner fyra principer som diskuteras i samband med etiska överväganden. De skriver att dessa är något som ständigt bör beaktas men inte lösas utan forskaren ska vara tillgänglig för dilemman och motsättningar som kan uppkomma.

En av principerna som nämns är informationskravet som innebär att de som deltar i undersökningen ska underrättas om de villkor som berör deras medverkan (Vetenskapsrådet, 2002). Det är av vikt att respondenterna i en studie blir informerade om undersökningens syfte och utformning samt vad individens deltagande medför. Respondenterna ska också informeras om att de medverkar frivilligt och att de får lov att avbryta sitt deltagande utan att det förorsakar några negativa konsekvenser för enskilda (Olsson & Sörensen, 2011). Ett brev med information om vår studie skickades till våra respondenter före intervju tillfället. De blev då informerade om att deras deltagande i undersökningen är frivilligt och att de kan avsluta sitt deltagande innan ett visst datum. Detta för att vi skulle ha möjlighet att göra de ändringar som ett avhopp skulle medföra innan examensarbetet skulle lämnas in.

Den andra principen är samtyckeskravet vilken innebär att forskaren ska erhålla samtycke från de som deltar i undersökningen (Vetenskapsrådet, 2002). Denna princip har beaktats genom ett samtyckesformulär utformades som våra respondenter fick skriva under i samband med att intervjuerna genomfördes.

Konfidentialitetskravet är en princip som innebär att de som deltar i undersökningen inte ska kunna identifieras och att obehöriga inte ska ha tillträde till deltagarnas personuppgifter (Vetenskapsrådet, 2002). Resultatet presenteras så att respondenternas identitet inte kan röjas då vi inte använder oss utav namn och skriver inte ut personliga egenskaper som kan kopplas till dem.

Nyttjandekravet innebär att det insamlade materialet enbart får brukas till undersökningens syfte (Vetenskapsrådet, 2002). Den insamlade empirin i vår studie kommer endast att användas till examensarbetet. Detta har vi informerat respondenterna om.

5. Resultat och analys

Under denna rubrik kommer ett sammanfattande material utifrån intervjuerna att presenteras och diskuteras tillsammans med litteratur och teoretiska utgångspunkter. Resultatet presenteras utifrån olika teman, ur det empiriska materialet har vi valt ut olika citat för att belysa väsentliga aspekter. Vi har använt oss av /.../ där vi har tagit bort småord och namn, detta för att göra citaten mer begripliga. Respondenterna består av både kvinnor och män. Citaten kommer att följas av ett K eller ett M följt av siffrorna 1-4 beroende på om det är en kvinna eller en man som har uttalat det. Det förekommer att respondenterna benämner medgivandeutredningen vid hemutredning, dessa två begrepp har samma innebörd i studien.

5.1 Att ta beslut om adoption

Samtliga intervjuer började med att respondenterna fick berätta om adoptionen för att vi skulle få en uppfattning om deras erfarenheter och hur det kom sig att de valde att adoptera. Anledningen till att respondenterna valde att adoptera grundade sig i ofrivillig barnlöshet. Beslutet kom först efter att de hade försökt bli gravida under många år samt genomgått flertalet misslyckade medicinska behandlingar. Respondenterna berättar att drömmen om ett biologiskt barn framstod som stark för dem och det var anledningen till att de ville prova alla möjligheter som fanns för att bli gravida. Detta är något som ansluter till respondenterna i Daniluk och Hurtig-Mitchells (2003) studie. De berättade att de ville uttömma alla möjligheter att få barn på naturlig väg. Respondenterna i denna studie var likt våra respondenter ofrivilligt barnlösa.

Det som framkommer av både våra och Daniluk och Hurtig-Mitchells respondenter kan sättas i relation till passageriten. Först kämpar individerna på egen hand för att få barn, när detta inte fungerar beslutar de sig för att prova medicinska behandlingar. De går från sitt normala sammanhang att kämpa på egen hand till att få medicinsk hjälp, detta kan ses som separationssteget. Under den medicinska behandlingen får de en känsla av förändring och en förändrad roll i jämförelse med vad de hade i sitt tidigare sammanhang, detta kan ses som förvandlingen. De inser att den medicinska behandlingen inte fungerar och tar sedan beslut om adoption och går in i nästa steg. De återgår sedan i sammanhanget där de tidigare befann sig men nu med en ny identitet, som adoptant. Detta steg kallas sammanfogningen (Hornborg, 2005). Wegar (2000) nämner i sin artikel att adoption kan ses ett andrahandsval för att bli förälder och att

denna attityd förekommer i samhället. Idealfamiljen är en familj som utgörs av heterosexuella föräldrar och biologiska barn. Det Wegar (2000) säger är något som kan kännas igen i föräldrarnas berättelse i både vår och Daniluk och Hurtig-Mitchells (2003) studie då respondenterna först har försökt att få biologiska barn och valet att adoptera kom i andra hand. Kvinnorna i vår studie berättar om att de under den medicinska behandlingen mått på ett sätt som för dem framstod som dåligt både fysiskt och psykiskt. Detta gjorde också att de tillslut gav upp drömmen om ett biologiskt barn och tog beslutet om adoption.

”/.../ såklart vill man ju ha ett biologiskt barn för det är ju så man tänker att det fungerar ju och sen går ju åren och det liksom ja det löser sig nog men sen när det ändå inte gör det och det går för många år /.../” - K1

”Vi gjorde ju provrör i tre omgångar och jag mådde jättedåligt av det så att när sista gången inte funkade så bara brast det för mig, jag bara grät och tyckte att antingen så går vi skilda vägar och så får du försöka med någon annan sa jag till /.../ eller så får vi ta ett beslut om adoption /.../” – K3

De manliga respondenterna kände att den medicinska behandlingen för dem visade sig på ett sätt som framstod som krävande och då framförallt för deras partner. De berättar att de kände något som för dem uppfattades som medlidande och att det inte längre var värt att försöka. Det förekommer också en ekonomisk aspekt bland respondenterna eftersom den medicinska behandlingen var kostsam. Att respondenter berättar om att de tog hänsyn till en ekonomisk aspekt är något som står emot det som Goffman (2000) räknar upp att människor vill dölja. Goffman listar att vid framträdandet önskar personer framstå som ideella hellre än som drivna av ekonomiska överväganden. Det kan samtidigt överrensstämma med vad Goffman skriver då det finns indikationer på att det som tidigare skulle döljas nu kan uppvisas. Ekonomi kan ha blivit ett tillåtet ämne och individen behöver inte längre vara ideell.

”/.../ vi hade gjort några provrörsförsök och kände väl liksom att två räckte, att vi ska nog inte experimentera mer med /.../ kropp framförallt för att det är mycket där, mycket hormonutsättning då och sen var det ett naturligt val tyckte vi att adoptera /.../” – M3

”/.../ du vet det var tjugotvå papp varje gång så att där får man ju då tänka till, hur vill vi ha det, vill vi lägga allt på att försöka och sen då jag menar någon anledning är det ju till att det inte lyckas /.../” – M1

Det förekommer att respondenterna hade erfarenheter av något som för dem kan ha setts som en kris på grund av att de inte kunde få biologiska barn. De berättar också om påfrestningar när andra i omgivningen fick barn och att det ständigt påminde dem om deras misslyckande. Krisen kunde kännas som en sorg som de såg som viktig att arbeta med före adoptionen för att känslorna inte skulle uppstå senare i livet. Vad respondenterna talar om är något som även paren i Daniluk och Hurtig-Mitchells (2003) studie betonade som viktigt. De yttrade att de var i behov av att bearbeta sorgen över att inte kunna få biologiska barn före adoptionen. Det var av vikt för respondenterna i vår studie att avsluta den medicinska processen före de inledde adoptionsprocessen då att driva dessa processer parallellt framstod för dem som betungade. Det skulle också vara känslomässigt påfrestande att vilja ha ett biologiskt barn samtidigt som de längtade efter att få adoptera. Det redovisas liknande av respondenter i tidigare forskning som berättade att det inte var möjligt för dem att driva dessa två processer samtidigt då det skulle vara allt för påfrestande (Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003).

Adoptivföräldrarna berättar om något som för dem verkade vara en rädsla över att inte kunna älska ett adopterat barn så djupt som de trodde att de skulle göra med ett biologiskt barn. De beskriver att det framstod som viktigt att reflektera över detta och bearbeta dessa känslor före adoptionen. Vad våra respondenter yttrar ansluter till vad respondenter i tidigare forskning också har erfarenheter av. Det förekommer att även de kände oro och rädsla inför att inte kunna älska ett adoptivbarn på samma sätt som ett biologiskt barn (Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003).

”/.../ ja att inte det kommer senare i livet, ja att varför gjorde vi detta och att man inte kan älska det adopterade barnet lika mycket /.../” – K4

”/.../ det var jobbigt att vilja ha ett biologiskt samtidigt som jag längtade efter ett adoptivbarn, då kändes det lite konstigt liksom, var sak hade sin tid” – K1

Efter att respondenterna hade tagit beslutet att adoptera infann sig en känsla som för dem kunde kännas som en lättnad över att lämna de medicinska behandlingarna bakom sig. Beslutet att adoptera kom sedan att kännas som det rätta och något som sågs som naturligt för dem. Efter adoptionen tycker respondenterna även att de skulle ha tagit

beslutet långt tidigare. De beskriver samtidigt att det fanns en mening med det som skedde och hade de inte tagit beslutet om adoption just då hade de inte fått det barn de sedan fick. Det adoptivföräldrarna uttrycker är ett fenomen som har funnit sedan en lång tid tillbaka och återfinns i bibeln, predikaren kapitel 3, verserna 1-8, (Gamla testamentet, 1999), där framgår det att allt har sin tid och att allt har en mening. Även respondent K1 berör detta i sitt citat ovan. Detta kan tolkas som att respondenterna menar att det var en mening med att de skulle behöva genomgå medicinska utredningar samt adoptionsprocessen före de kunde få sitt barn. Om respondenterna inte hade väntat så hade de inte fått det barnet som de är föräldrar till idag, var sak har alltså sin tid. En annan känsla som blev tydlig för respondenterna var att det efter adoptionen inte längre föreföll sig viktigt för dem att barnet var biologiskt, det viktiga var istället att få ett barn. Det respondenterna säger är något som kan kännas igen ifrån tidigare forskning. Det framkommer att adoptivföräldrar i tidigare studier efter genomförd adoption också har sagt att det viktiga inte var att få ett biologiskt barn utan de insåg att det istället var att bli förälder till ett barn som var av betydelse (Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003).

”/.../ varför har man inte tänkt på det långt innan, det kändes liksom helt rätt. Men det var ju att man vill ju ha barn på egen hand först och främst, det fanns ju ingen fundering på adoption men i efterhand tänker man jissenamn det är ju perfekt” – M2

”/.../ jag ville bli mamma och få någon som kallade en för mamma, det var det som kändes viktigt och så och då blev det inte så viktigt att barnet hade legat i min mage /.../” – K1

Respondenter som efter adoptionen fick biologiska barn berättar om känslor som för dem kunde ses som skam mot det adopterade barnet. De ville dölja graviditeten för allmänheten på grund av rädsla för andras åsikter. Det var också svårt att finna sig i att de nu hade lyckats få barn på naturligt sätt. Att vilja dölja sin graviditet är något som kan ses i relation till Goffman (2000). Det är bilden av vad den andra kan tänkas acceptera som styr vad individen väljer att dölja. Det kan vara så att respondenterna förlänger förberedelsestiden i bakre regionen då de väntar med att berätta om graviditeten. Det kan ses som att de behöver tid för att presentera framträdandet på ett bra sätt, så att de framstår för andra som rätta och riktiga.

”/.../ det tog några månader innan jag gillade det, innan jag faktiskt kunde acceptera att jag var gravid, jag ville dölja det i flera månader för andra och så för jag var inte riktigt redo att gå ut med det att nu är gravid /.../” – K4

Samtidigt som respondenterna tidigare ville dölja graviditeten så valde de ändå att lyfta fram denna aspekt för oss vid intervjun, vilket kan ses som att de inte längre vill undanhålla att de har fått biologiska barn och detta kan då stå i kontrast med det som enligt Goffman (2000) ska döljas.

5.2 Kontakt med socialtjänsten

5.2.1 Tankar om socialtjänsten

Respondenterna berättar att de inte hade något som de såg som förväntningar på socialtjänsten i samband med adoptionsprocessen. Detta tror de kunde ha sin grund i att de aldrig tidigare hade varit i kontakt med denna typ av myndighet. Något som framkom var dock att de hade en önskan om att processen skulle gå skyndsamt och att socialsekreterarna skulle vara tillmötesgående och förstående. Respondenterna berättar att de fick ta det som det kom och se vad som skulle hända. De talar om något som de benämner som en rädsla över att socialtjänsten skulle avgöra om de fick bli föräldrar samt att de inte visste vad socialsekreterarna ville få fram. Det finns respondenter som ville vara socialsekreterarna till lags för att öka sina chanser för att godkänd som adoptivförälder. Föräldrarna i von Greiffs (2004) studie berättade också att de försökte framhäva sina bästa sidor för att bli godkända vilket kan dras i parallell till respondenterna i vår studie. Det våra och von Greiffs (2004) respondenter uttrycker är något som kan ses i relation till vad Goffman beskriver utifrån sitt dramaturgiska perspektiv. Han talar om att individen har en främre region där individen vill visa att denne lever upp till vissa normer samt en bakre region där individen kan koppla av och gå ur sin roll (Angelöw & Jonsson, 2000). Adoptivföräldrarna försökte visa sina bättre sidor inför socialsekreterarna vilket sker i den främre regionen, det är där de tar fram allt som skulle kunna ligga dem till fördel i utredningen. I den bakre regionen kan de däremot visa sina brister eftersom detta är något som socialsekreteraren inte tar del av. Adoptivföräldrarna ville förmedla ett positivt intryck och kan då som Goffman (2000) beskriver valt att dölja vissa saker som kan påverka dem negativt.

”/.../ jag tror inte jag hade så mycket förväntningar mer än att de skulle vara mänskliga och lätta och vettiga att prata med, att det liksom och de skulle vara positiva till det här /.../” – K2

” /.../ egentligen ingenting eftersom man inte visste nånting hur de gick tillväga eller nånting, man var bara glad att det kom hem papper i brevlådan /.../” –M2

5.2.2 Socialtjänstens bemötande

Det förekommer respondenter som berättar om ett bemötande från socialtjänsten som för dem har framträtt som bra. De beskriver att socialsekreterarna framstod som proffsiga, hjälpsamma och tillmötesgående. Eftersom respondenterna inte var medvetna om vad adoptionsprocessen skulle innefatta så uppkom frågor och funderingar under tiden. Även föräldrar i tidigare studier berättar att de upplevde socialsekreterarna som professionella samt att de var nöjda med sina handläggare (von Greiff, 2004).

Undersökningar som tidigare gjorts tyder på att socialsekreterare skulle se adoptivföräldern som underlägsen den biologiska föräldern (Wegar, 2000). Våra respondenter skildrar hur socialsekreterarna försökte göra sitt bästa genom att stötta dem och att de såg respektive individ och tog respondenterna och deras funderingar på allvar. Respondenterna berättar om något som de uppfattade som ett vänligt och varmt bemötande och att socialsekreterarna gav ett tryggt intryck och skapade goda relationer till dem. Man kan ställa sig frågan om socialsekreterarna fortfarande betraktar adoptivföräldrar som underlägsna och att det är därför de gav dem stöttning och bra bemötande eller om de gjorde det för att de ansåg att respondenterna förtjänade det. Det framgår inte hur socialsekreterarna som Wegar (2000) refererar till har uttryckt sig. Det kan vara så att de faktiskt har uttalat att de ser ner på adoptivföräldrar för att de inte kan få biologiska barn. Samtidigt kan det vara så att det är adoptivföräldrar som berättar att socialsekreterarna har agerat på ett sätt som har gjort att de har sett sig själva som underlägsna och att socialsekreterarna inte har den uppfattningen men ändå har förmedlat den. Det kan vara så att våra respondenter har mötts av socialsekreterare som fortfarande har kvar uppfattningen om att adoptivföräldern är underlägsen men att de har förbättrat sitt bemötande och därför har våra respondenter inte märkt av det. En annan möjlighet är att socialsekreterarna inte delar denna uppfattning och det är därför de också har gett dem det som adoptivföräldrarna uppfattade som ett bra bemötande.

”/.../ vi fick ju personlig kontakt med båda två som var här och man kände att man kunde prata öppet med dem, det var liksom inga problem och man kände att man kunde lita på dem. Det var heller inget man kände att det här kommer gå vidare eller föras vidare /.../” K2

”/.../ det kändes så himla varmt, eller ja dom var, ja jag vet inte hur jag ska förklara, det kändes som att man hade känt dem i många, många år /.../” –K3

Det förekommer även respondenter som berättar om något som för dem framstod som ett negativt bemötande från socialsekreterarna. De skildrar hur socialsekreterarna ibland gav kommentarer, ställde frågor som för dem verkade märkliga och obefogade samt var arroganta. Det förekommer också uppfattningar om att socialsekreterarna betedde sig på ett sätt som för adoptivföräldrarna visade sig som kontrollerande och att de även försökte styra deras val inför adoptionen. Föräldrarnas berättelser ansluter till adoptivföräldrars erfarenheter i tidigare studier. Där förekommer det också föräldrar som har känt sig dåligt bemötta och maktlösa när de har varit i kontakt med myndigheter (Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003). Det kunde även förekomma att adoptivföräldrarna i vår studie uppfattade att socialsekreterarna ifrågasatt dem och påpekade hur det såg ut i deras hem och hur de hade tänkt göra om de skulle få ett barn.

”/.../ när de var hemma och då så hade vi ju lite tankar på /.../ och då så kom han med en personlig åsikt, att det var väl inte så bra för det är sån kriminalitet, har ni smycken på er så kan de komma och hugga av armen på er ungefär, så res inte dit ungefär och det tyckte jag kanske att det behövde han inte ha sagt” –K1

5.2.3 Stöd och hjälp från socialtjänsten

Respondenterna framstår som att de har fått den hjälp och det stöd de har efterfrågat under adoptionsprocessen och att det är något som de är tillfreds med. Stödet och hjälpen bestod i huvudsak av sakliga åtagande som att fylla i papper och hur de skulle lösa uppgifter som de fick under medgivandeutredningen. Adoptivföräldrarna berättar att socialtjänsten hjälpte dem med vart de skulle vända sig om de hade frågor och var i behov av något som låg utanför socialtjänstens kompetens. Deras erfarenheter av hjälp och stöd är något som står i kontrast till andra adoptivföräldrars erfarenheter i tidigare forskning. Respondenterna i Phillips (1990) studie uttryckte att de hade låga förväntningar på socialtjänstens hjälp efter adoptionen samt att de upplevde att socialtjänsten misskötte sina åtaganden. Även adoptivföräldrarna i von Greiffs (2004)

studie sa att de inte fick det stöd som de efterfrågade från myndigheter efter genomförd adoption.

”/.../ det var ju det praktiska, allt det som ska in och det som vi ska skriva och de åtaganden vi hade, de det hjälpte de ju oss med, att veta när och hur och var vi skulle göra det /.../” - K1

Stöd och hjälp från socialtjänsten efter genomförd adoption är något som inte har efterfrågats av respondenterna i vår studie. De säger att de inte haft något behov av stöd och hjälp varken när det gäller dem själva eller deras barn. Däremot tror de att om de hade varit i behov av det så skulle de fått det de efterfrågade. De beskriver att kontakten med socialtjänsten framstod för dem som bra under adoptionsprocessen och tror därför att den skulle varit tillfredställande även efteråt. Efter uppföljningsbesöket när de hade fått sina barn har de inte haft någon mer kontakt med socialtjänsten. Däremot finns det respondenter som har sökt hjälp hos barn och ungdomspsykiatri för att få vägledning gällande deras barn, vilket de yttrar att de har varit nöjda med.

”/.../ vi har som sagt inte behövt vända oss till dem, men hade vi det så tror jag inte att det hade varit några problem /.../” -K2

”/.../ det är ju möjligt att om vi hade behövt att vi kanske hade fått det, det var ju en uppföljning sen då. Vi har inte behövt det något mer sen då, det tror jag nog, det är nog lite individuellt hur man själv är också, men det är jag rätt säker på att man får” -M1

I Phillips (1990) studie förekommer det föräldrar som inte var medvetna om att de kunde vända sig till socialtjänsten om de var i behov av hjälp. Detta är också något våra respondenter talar om då det förekommer de som inte har varit medvetna om att de kunde få något stöd eller någon hjälp från socialtjänsten i samband med adoptionen.

”/.../ de ger väl inget stöd alls egentligen, de är ju bara en kontrollerande myndighet /.../” -M3

5.3 Medgivandeutredning

Respondenterna har olika erfarenheter av att genomgå en medgivandeutredning. Det finns de som säger att utredningen framstod för dem som krävande och att det var ett omfattande intrång i deras privatliv, även om de hade förståelse för att en utredning behövde göras. Von Greiffs (2004) studie redovisar liknande i förhållande till vad våra

respondenter berättar. Hennes respondenter yttrade att de kunde förstå att en utredning behövde göras innan man får adoptera ett barn men samtidigt upplevde de processen som påträngande och krävande. Våra respondenter berättar samtidigt att de inte förstod varför utredningen skulle beröra vissa ämnen och frågor. De beskriver att de befann sig i något som de såg som en utsatt situation och var tvungna att öppna upp sig för socialsekreterarna som skulle bedöma om de var lämpliga föräldrar eller inte. De tyckte det var påfrestande att behöva släppa in några okända människor i deras privatliv som skulle utreda deras relationer, jobb, ekonomiska situation och så vidare. De berättar att socialtjänsten utredde saker som de såg som irrelevanta och de intresserade sig för saker som skett långt bak i tiden, till exempel att de ställde frågor om deras barndom. Att socialtjänsten ville få information om respondenternas anhöriga var också något som adoptivföräldrarna uppfattade som märkligt. Även här kan likheter ses med adoptivföräldrarna i von Greiff's (2004) studie. De berättade också att socialtjänsten ställde frågor som de inte kunde se ha någon relevans för utredningen. Samtidigt beskriver våra respondenter en oro över att inte bli godkända och då heller inte få något barn. De beskriver att det är av vikt att man som adoptivförälder är väl förberedd inför utredningen. Detta för att den då kan vara lättare att hantera eftersom socialtjänsten utreder privata delar av ens liv och ställer frågor som man annars inte är van vid.

”Det var ”hemma hos reportage”, eller verkligen jo men så är det, de går husesyn och tittar liksom verkligen, jaa men här är en brant trapp och här får ni se upp /.../” – M3

”/.../ de vill ju ha reda på vad min mor och far har jobbat med, de ska ha reda på vad /.../ mor och far har jobbat med, vad de gör idag, vad vi har för inkomster, vad vi gör idag. Ja det de inte vet i en hemutredning, det får ingen annan reda på, så är det” – M1

Det förekommer de som yttrar att utredningen inte framstod för dem som påfrestande på ett känslomässigt sätt. Dessa respondenter tyckte inte att utredningen visade sig på ett sätt som de såg som påträngande. De tyckte inte heller att socialsekreterarna ställde frågor som var obefogade eller underliga. Respondenterna skildrar att det framförallt var allt pappersarbete som var krävande snarare än socialtjänstens utredning som de hade förståelse för. Likt våra respondenter förekommer det också adoptivföräldrar i tidigare forskning som har berättat att det var det sakliga arbetet kring adoptionsprocessen som var betungande (von Greiff, 2004). Respondenterna i vår studie beskriver samtidigt att

detta var något som de var tvungna att ta sig igenom och att de försökte se det som olika steg som de skulle ta sig förbi för att komma vidare. Att adoptivföräldrarna har sett adoptionsprocessen som olika steg är något som kan ses som en passagerit. Först befinner de sig i början av processen och går sedan in i det sakliga arbetet kring adoptionsprocessen, separationssteget. Under det sakliga arbetet tycker de att det är betungande och jobbigt men de säger att de måste klara av det, de får då en känsla av förändring. Individernas roller har också förändrats och det kan då ses som att de har genomgått en förvandling, vilket är nästa steg. När de har tagit sig igenom och klarat av processen återförs de till sitt tidigare sammanhang och med en ny identitet, detta är sammanfogningen (Hornborg, 2005).

”Nej jag tycker det var helt okej faktiskt, det var inte sådana där närgående frågor som jag tyckte att varför ställer du den frågan, den har ju inte du med att göra /.../ jag tycker det var jättebra /.../” – K3

”/.../ det var ju mycket pappersexersis, det var ju det sen ville man ju göra det fort för man ville komma igång med adoptionen, så det var bara att köra på så är det ju /.../” – M2

5.3.1 Att se tillbaka på medgivandeutredningen

Von Greiff (2004) nämner att adoptivföräldrarna i hennes studie kunde se tillbaka på medgivandeutredningen som något positivt och att de efter adoptionen även hade fått en ökad förståelse för den. Utifrån von Greiffs (2004) respondenter kan kopplingar ses till våra respondenter, då de idag ser tillbaka på processen som något som för dem framstår som positivt och nödvändigt även i de fall de tidigare såg den som betungande. Även respondenter i andra studier har kunnat se tillbaka på adoptionsprocessen som något gynnsamt (Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003). Detta är också något som kan sättas i relation till passageriten. Adoptivföräldrarna går in i separationssteget, från att vara ofrivilligt barnlösa in i adoptionsprocessen. I adoptionsprocessen sker en förvandling, de får en känsla av förändring samtidigt som de har förändrade roller i jämförelse med vad de hade i deras tidigare sammanhang. Efter genomförd adoption återgår de till sammanhanget där de tidigare befann sig men med nya identiteter som föräldrar, detta kan ses som sammanfogningen (Hornborg, 2005). Med sin nya identitet medföljer också att de kan se saker ur ett nytt perspektiv och detta kan då medföra att de nu i efterhand kan se adoptionsprocessen som något positivt även i de fall de tidigare upplevde den som betungande.

Adoptivföräldrarna i vår studie berättar att de efter adoptionen har utvecklat något som de ser som en förståelse för socialtjänstens ingående utredning och att det är av vikt att genomgå en utredning innan man får adoptera ett barn. Respondenterna uttrycker att det är viktigt att socialtjänsten undersöker vilka förutsättningar sökande har innan de får ett barn och att givarlandet är i behov av viss information för att godkänna adoptionen.

”/.../ man måste acceptera att det är såhär och man får tänka också /.../ på det landet som ska ge barnet, att de måste känna sig trygga med att det måste finnas föräldrar som kan ta emot och kan ta ett ansvar för barnet, inte bara i ett år eller fem år utan för all framtid /.../, det är ett livslångt ansvar att skaffa barn på det ena eller andra sättet /.../” – M3

Respondenterna berättar att de kan se fördelar med att genomgå en hemutredning. Något de ser som positivt är att de har blivit stärkta i sin relation och att de är starkare som par. De berättar att adoptionsprocessen har bidragit till att deras relation har blivit något som de uppfattar som mer sammansvetsad. Det förekommer också respondenter som uttrycker att de har lärt känna sig själv och sin partner bättre då de har fått reflektera över saker som de annars inte hade gjort. I föräldrarnas berättelser känns en del igen ifrån tidigare forskning där det också har framkommit att adoptivföräldrar har känt sig starkare i sin parrelation samt lärt känna varandra bättre (Daniluk & Hurtig-Mitchell, 2003). En annan fördel som våra respondenter lyfter fram är att inte vem som helst kan få hem ett barn utan att först ha fått socialtjänstens godkännande.

”/.../ vi kom varandra mer och mer närmare för vi stöttade ju varandra hela tiden då och tog beslut ihop och hela den biten, så att vi har ju blivit starkare som ett par än vad man var kanske innan för att det är så mycket känslor och beslut man ska ta /.../” –K3

5.4 Närståendes reaktioner

Det förekommer respondenter som har erfarenheter av reaktioner som för dem kan ses som positiva ifrån närstående när de berättade om valet att adoptera. De berättar om något som framstod som en glädje från närstående då de hade väntat i flera år på att respondenterna skulle få barn. Deras närstående var sedan lång tid tillbaka medvetna om deras ofrivilliga barnlöshet och respondenterna säger att de därför tror att det gjorde det enklare för närstående att acceptera deras val. Att föräldrars och syskons reaktioner

visade sig som något som respondenterna uppfattade som positivt var av stor betydelse och de yttrar att det hade varit svårt om de inte hade stått bakom deras val.

”/.../ det var helt fantastiskt, alla hade ju gått och väntat på att vi skulle bli mamma och pappa /.../ de blev ju alldeles saliga allihopa, så de gick ju och längtade lika mycket som vi gjorde” – M2

”/.../ vi har inte fått något negativt utan alla har varit jätteglada, sen vet man ju inte vad de har tänkt innerst inne och såhär då, men ingen liksom att åhh det ska ni väl inte /.../” – K3

Det förekommer samtidigt de som har erfarenhet av att närstående har haft åsikter och ifrågasatt deras val. Respondenterna tror att dessa reaktioner kan ha berott på att de närstående var av en äldre generation och att de inte var bekanta med andra kulturer. Att människor i deras närhet hade åsikter är inget som respondenterna ansåg kunde ändra deras val om att adoptera utan längtan efter ett barn var det som var viktigt. De av våra respondenter som har erfarenheter av något som de kunde se som negativa reaktioner från omvärlden ansluter till vad respondenter i tidigare studier har talat om då de också har känt sig ifrågasatta av andra över deras val att adoptera. Det har också i tidigare studier förekommit att anhöriga före genomförd adoption såg det som något negativt (Miall, 1987). Även om närstående till våra respondenter gav denna typ av reaktion före adoptionen beskriver de att den inställningen snabbt ändrades när de hade kommit hem med sina barn.

”/.../ sen har ju jag en /.../ som är lite äldre och han var ju lite misstänksam, som att fundera på detta och tänk er för, är det verkligen rätt, och han är väl den som är gladast för henne skulle jag tro idag /.../” K2

”/.../ han tyckte ja det är klart vi stöttar er i det, det är bara synd att det ska behövas. Och jag förstår att han menade liksom för vår skull att vi inte skulle få uppleva det med biologiska barn /.../” K1

5.4.1 Närståendes och andra adoptivföräldrars betydelse

Respondenternas erfarenheter av närståendes betydelse i samband med och efter adoptionsprocessen framstod för dem som positiv. De säger att det har varit av stor betydelse att andra i deras närhet har handlat på ett sätt som de har uppfattat som stöttande samt att närstående har funnits där för dem. Stödet har uppfattats som viktigt för att kunna hantera adoptionsprocessen och tiden efter samt för att ha andra att

ventilera sina känslor med. Det har framförallt varit respondenternas föräldrar och syskon som har varit mest betydelsefulla. Det förekommer också respondenter som yttrar att de inte ville dela sina känslor med utomstående. De valde framförallt att hantera sina känslor tillsammans med sin partner. Stödet från närstående fanns ändå där men de valde att inte utnyttja det.

”Ja, alla har ju liksom ställt upp liksom om man var nere /.../, alla hjälpte till här hemma under tiden och alla hjälpte till innan och många har hjälpt till efter, ja det har varit helt fantastiskt hela allt” –M2

”/.../ vi är nog inte sådana som sitter och diskuterar och pratar så mycket sånt med vänner och bekanta, utan det höll vi ganska mycket för oss själva” –K4

Det förekommer respondenter som både under adoptionsprocessen och efter har haft kontakt med andra adoptivföräldrar. De berättar att stödet från andra som är eller har varit i liknande situationer har haft en stor betydelse för dem, både när det gäller att hantera känslor och dela erfarenheter. Under adoptionsprocessen bestod stödet framförallt av stöttning och hjälp med att besvara olika typer av frågeställningar och att få möjlighet att ventilera sina känslor.

Respondenterna beskriver att andra adoptivföräldrar framstod som viktiga för dem framförallt under föräldraledigheten. Andra vänner hade redan fått barn och det var därför av vikt att ha andra i deras och barnets ålder att spendera tid med. Det förekommer respondenter som startade föräldragrupper tillsammans med andra adoptivföräldrar, då de ansåg att föräldragrupper på BVC fokuserade på sådant som inte var relevant för en adoptivförälder. Det förekommer även respondenter som fortfarande umgås med andra adoptivfamiljer och säger att det har varit ett stort stöd. De berättar att det är annorlunda att umgås med andra som har genomgått samma process då de har en större förståelse för varandra. Stödet efter genomförd adoption har till stor del bestått av samtal kring barnets utveckling och andra tankar kring adoptionen. Detta kan sättas i relation till vad adoptivföräldrarna i Phillips (1990) studie skildrade. De betonade vikten av att ha stöd från andra adoptivföräldrar. De beskriver att det är lättare att dela sina känslor med andra som har varit i samma situation jämfört med de som har biologiska barn. Liknande utfall redovisas i Mialls (1987) studie där respondenterna tycker att andra adoptivföräldrar är mer förstående samt att de uttrycker sig på ett annat sätt tillsammans med dem.

Det adoptivföräldrarna i både vår, Mialls (1987) och Phillips (1990) studie skildrar är något som kan ses utifrån Goffmans dramaturgiska perspektiv. Respondenterna betar sig annorlunda när de är tillsammans med andra adoptivföräldrar eftersom de är av samma slag som de själva. De har olika scener, en scen är när de är tillsammans med andra adoptivföräldrar och en annan scen är när de befinner sig tillsammans med de som inte adopterat. Respondenterna har olika föreställningar som de spelar upp och använder sig av olika repliker beroende på vem som deltar som publik. De visar en föreställning när de är tillsammans med likasinnade och det är då de använder repliker som berör sådant som de säger att andra inte kan förstå (Angelöw & Jonsson, 2000).

”/.../ helt fantastiskt har det varit, /.../, det har varit helt otroligt och vi har haft jättemycket stöd av varandra. Vi gjorde egna träffar när alla var mammalediga /.../. Vi har ju fortfarande kontakt och har ju det kontaktnätet, och det har varit otroligt tursamt, för det tror jag har hjälpt allihopa oss mycket” –K2

”/.../ vi har alla har adopterat och man har gjort undersökningar och man har /.../ varit på läkarbesök och alla vet i vilken ordning allt har varit i /.../. Då var det bra att få liksom småbarnsföräldrar och sen att de också hade adopterat då ju och det jaa man delar erfarenhet med varandra” –K1

5.5 Särbehandling av adoptivföräldrar

Adoptivföräldrarna i Shank Krusiewicz och T. Woods (2001) studie har erfarenheter av nedvärderande attityder från andra om att deras familjer skulle vara accepterade i mindre utsträckning. Som nämnts tidigare skriver Wegar (2000) att idelfamiljen är en familj med heterosexuella föräldrar och biologiska barn och att detta kan påverka de som inte följer denna norm negativt. I våra respondenters berättelser framkommer sådant som skulle kunna ses som särbehandling. Exempelvis att närstående före adoptionen framträdde som misstänksamma och ifrågasatte deras val. När de berättar om och ser tillbaka på dessa erfarenheter framstår det dock som att dessa erfarenheter saknar betydelse för dem. När respondenterna ser tillbaka så skildrar de inte erfarenheterna som särbehandlande även om det skulle kunna vara en särbehandling ifall närståendes synpunkter hade kvarstått. I deras berättelser framhäver de istället sådant som för dem har framstått som positiva erfarenheter i form av reaktioner från omvärlden och att människor har varit nyfikna på deras erfarenheter och på deras barn. De berättar också om något som för dem visade sig som positiv särbehandling genom att de fick uppmärksamhet i olika sammanhang. Detta är något som står i kontrast till

vad adoptivföräldrar i von Greiffs (2004) studie säger. De berättar att människor i deras närhet har särbehandlat deras barn genom att de inte har fått samma förmåner jämfört med andra barn. Däremot har det funnits människor som någon gång har uttryckt sig på ett sätt som för dem har uppfattats som nedvärderande men det är inget som respondenterna i vår studie har tagit åt sig utav.

”/.../ snarare tvärtom, att de tycker att vi är väldigt speciella, att vi har fått mer uppmärksamhet på BVC tillexempel /.../” –K4

”/.../ det kan ha varit någon enstaka gång man du vet, när man säger lite apropå att har man inte fött ett barn så har man ju inte, alltså man måste ju föda ett barn för att förstå det och så men men det rinner av, det liksom betyder ingenting /.../”
–K1

5.6 Att få ett barn som redan finns

Vi bad våra respondenter berätta om hur det var att bli förälder till ett barn som redan finns. De beskriver en känsla som för dem uppfattades som fantastiskt även om de blev föräldrar på ett annorlunda sätt. Respondenterna berättar samtidigt att de före adoptionen kunde känna något som visade sig som en oro över vad deras barn skulle ha med sig i sitt bagage. Det framkommer också att de föredrog att få adoptera ett litet barn för att minska risken för att barnet skulle ha med sig allt för mycket traumatiska erfarenheter. Detta är något som även diskuteras i tidigare forskning, där det förekommer respondenter som yttrar att adoption skulle innebära en viss risk för att barnen skulle ha en problematisk historia och att man inte har kännedom om deras genetiska bakgrund. Det finns däremot de som motsätter sig detta och istället uttalar att det är uppväxtmiljön som är av betydelse (Miall, 1996). Våra respondenter berättar att de inför adoptionen kunde känna en oro för hur barnet och de själva skulle reagera när de fördes samman. Något som visade sig som en rädsla över hur de skulle knyta an till barnet och hur de skulle handskas med barnets behov förekom också. Adoptivföräldrarna berättar att oron var obefogad då de tyckte att allting gick bra och att de nu kunde bilda en familj.

”/.../ hur häftigt som helst, det var omtumlande faktiskt, det var riktigt stort /.../, det häftigaste jag har varit med om egentligen, på ett hotellrum i /.../” –M3

”/.../ vi ville ju ha ett så litet som möjligt därför man inbillade ju sig i alla fall att då skulle det inte vara så mycket sorg och elände i barnets liv som den skulle kunna komma ihåg /.../”-K1

Respondenterna berättar att avsaknaden av en graviditet inte har påverkat dem utan det förekommer de som istället likställer adoptionsprocessen vid en lång graviditet. De tror att bli förälder till ett adoptivbarn inte skiljer sig från att bli förälder till ett biologiskt barn då de säger att man ställer in sig på att bli förälder. Känslorna inför att få barn via adoption tror de snarare kan bli ännu starkare då de har fått vänta en längre tid.

”/.../ det växer ju inte i magen utan det växer i hjärtat /.../, man är ju gravid länge. Man är ju gravid under hela processen för man funderar ju och man planerar ju och man pratar, alltså man är gravid på ett annat sätt /.../” – K2

Det respondenterna yttrar när de likställer adoptionsprocessen med en graviditet kan ses som något som kallas assimilering. Assimilering är en process när en individs nya upplevelser integreras i dennes redan existerande schema. Ett schema är ett strukturerat mönster av föreställningar och handlingar (Passer, 2008). När adoptivföräldrarna likställer adoptionsprocessen med en graviditet försöker de att införliva adoptionsprocessen i deras schema för hur en graviditet är, vilket gör att de sedan kommer att se hela processen som en lång graviditet.

5.7 Ett barn med annan etnicitet

Före adoptionen fanns det de som kände något som framstod som en rädsla för att få ett barn med en annan etnicitet. Rädslan grundade sig i hur omvärlden skulle reagera och att deras barn skulle utsättas för rasism och särbehandling. Detta var dock inget som fick dem att ändra sitt beslut om adoption. Det förekommer även de som före adoptionen funderade på att välja givarland där befolkningen har ett utseende som inte skiljer sig i någon större utsträckning ifrån det skandinaviska, en så kallad osynlig adoption. Efter adoptionen är detta något som de inte längre har lagt någon vikt vid. Att barnen har något som de uppfattar som ett annorlunda utseende i jämförelse med dem själva är något som respondenterna inte har sett som betydande. Shank Krusiewicz och T. Wood (2001) skriver att biologiska barn troligtvis är mer lika sina föräldrar jämfört med adoptivbarn. Respondenterna i deras studie med barn som har ett annat etniskt ursprung har haft en större utmaning gällande den utseendemässiga likheten.

”Jag bara såg allt det här med hur rasismen var och de får det dåligt i skolan, det blir bara fel /.../, blir inget med det sa jag /.../” –M1

Det tas även upp i Landerholm (2003) och socialstyrelsen (2007) att när barn och föräldrar saknar utseendemässiga likheter kan det drabba föräldrarna genom både att kommentarer om att barnet påminner om dem inte förekommer och att de drabbas av förolämpningar och rasism. Detta är något som skiljer sig ifrån vår studie då den utseendemässiga skillnaden efter adoptionen inte är något som våra respondenter har uppfattat att de har påverkats av i negativ mening. Föräldrarna berättar heller inte att deras barn har mötts av något som de har sett som negativa kommentarer angående deras utseende. De säger att samhället idag består av individer med olika etniska ursprung och detta är något de tror har underlättat både för dem och deras barn. Vad adoptivföräldrarna i vår studie har erfarenheter av är något som står i kontrast till vad respondenterna i von Greiffs (2004) studie berättar om. De yttrar att andras fördomar om människor av annat etniskt ursprung har påverkat dem och att de har blivit igenkända på grund av sina barn.

”/.../ eftersom samhället är blandat idag tycker jag inte det är så och jag menar /.../ har ju ett antal i sin klass som är utländska, /.../, men visst fanns ju rädslan där att hur ska hon bli bemött i skola och i dagis /.../” –K3

5.8 Tankar kring barnets biologiska föräldrar

Adoptivföräldrarna yttrar att de inte tänker på de biologiska föräldrarna i någon större utsträckning utan att det förekommer mest kring högtider. Gemensamt bland respondenterna är att de uppfattar något som de kan se som en tacksamhet gentemot de biologiska föräldrarna men samtidigt en sorg för att de inte hade möjligheten att behålla barnet. Respondenterna berättar att de har varit öppna med att prata kring adoptionen och att de tidigt i barnens uppväxt förklarat hur adoptionen gick till. De har förklarat att de biologiska föräldrarna gjorde en god gärning när de lämnade dem och att de ville deras bästa. Detta anknyter till vad andra adoptivföräldrar känner inför barnets biologiska föräldrar. Även här säger respondenter att de känner både en tacksamhet och sorg inför dem samt att de har förklarat för sina barn att de biologiska föräldrarna ville barnet bästa (Shank Krusiewicz & T. Wood, 2001).

”/.../ mig gör det ingenting att vi inte hittar hennes biologiska mamma, men jag kan ändå tacka henne och känna någon slags sorg för hennes skull /.../” –K1

6. Slutdiskussion med slutsatser

Syftet med studien var att undersöka några adoptivföräldrars, till internationellt adopterade barn, levda erfarenheter av att adoptera, tiden före adoptionen, själva adoptionsprocessen samt tiden efter genomförd adoption. Nedan förs en diskussion utifrån resultat, syfte och frågeställningar.

Utifrån resultatet kan det utläsas att respondenterna beslutade sig för att adoptera efter att ha varit ofrivilligt barnlösa och genomgått misslyckade medicinska behandlingar. En slutsats som kan dras är att viktiga aspekter som påverkade beslutet var både kvinnans hälsa, ekonomi och längtan efter ett barn. De berättar att de ”gjorde allt” för att bli gravida på naturlig väg innan de bestämde sig. Utifrån detta kan slutsatsen dras att adoption blev ett andrahandsval för respondenterna. De frågade sig också om de skulle kunna älska ett adoptivbarn på samma sätt som ett biologiskt barn. Efter adoptionen säger de dock att de skulle tagit beslutet tidigare och att genernas betydelse inte längre spelade någon roll samt att valet att adoptera sågs som naturligt. En fråga som kan ställas är vad som egentligen är naturligt? Hur kommer det sig att genernas betydelse har minskat och att de efteråt ser adoptionen som ett naturligt sätt att få barn? I relation till passageriten kan det resoneras kring om det är så att adoptivföräldrarna har genomgått en passagerit och därför fått en förändrad syn på adoption. De har nya identiteter vilket skulle kunna ha medfört att deras syn på vad som är naturligt har ändrats och att gener inte längre åsätts samma betydelse.

Utifrån adoptivföräldrarnas berättelse kan slutsatsen dras att det förekommer olikheter i hur närstående reagerade över respondenternas val. Det förekommer de som beskriver att närstående visade glädje och gav dem positiva reaktioner. Andra berättar att närstående ifrågasatte deras val och var misstänksamma inför adoptionen. Det går att utläsa att respondenter berättar om sådant som kan uppfattas som att de mött särbehandling. Utifrån hur de beskriver detta kan slutsatsen dras att de framhäver det på ett sätt som gör att det saknar betydelse för dem. Samtidigt kan det spekuleras i hur det kommer sig. Har de befunnit sig i ett sammanhang som gör att de har kunnat hantera sådant som skulle kunna framstå som särbehandlande? De kan också ha genomgått emotionellt arbete som gör att de inte lägger vikt vid sådant och därför inte påverkas. Det går att utläsa att närståendes betydelse har varit viktig både under och efter adoptionen. Det kan också utifrån respondenternas berättelse konstateras att andra

adoptivföräldrar har haft en väsentlig betydelse. De skildrar hur andra adoptivföräldrar har kunnat förstå dem då de har genomgått liknande processer och att det har varit viktigt att kunna dela erfarenheter med varandra.

Det kan utläsas att det förekommer olikheter i deras erfarenheter kring utredningen. Det förekommer de som beskriver den som krävande och omfattande på ett känslomässigt sätt. Andra berättar att det snarare var det sakliga arbetet kring processen som framstod som betungande. Utifrån respondenternas berättelser kan det också konstateras att de har olika erfarenheter av socialtjänstens bemötande. De förekommer de som beskriver socialsekreterarna som både tillmötesgående och hjälpsamma. Samtidigt förekommer det de som berättar att socialsekreterarna har ifrågasatt dem och haft ett arrogant bemötande. Det kan utifrån deras berättelser konstateras att de kan se tillbaka på adoptionsprocessen som något positivt även i de fall de tidigare har sett den som betungande. Det kan spekuleras i om detta är tillfälligheter eller en trend bland respondenterna. Något som också bör nämnas är att adoptivföräldrarna beskriver att processen har gett dem något, då den har stärkt deras relation. En aspekt som antas kan ha betydelse för hur de beskriver adoptionsprocessen är deras minne. Tiden har gått sedan de genomgick processen vilket kan ha bidragit till att de har sorterat bort minnen som har framstått som betungande.

Respondenter berättar att de fick den hjälp de efterfrågade av socialtjänsten i samband med adoptionsprocessen men att de efteråt inte har varit i behov av någon vidare kontakt med dem. Samtidigt säger respondenter att de tror att de hade fått hjälp om de hade efterfrågat det. Det förekommer även de som inte var medvetna om att de kunde söka hjälp vilket kan ha medfört att de inte har efterfrågat det. Det är av vikt att socialtjänsten tydliggör sitt ansvar för stöd och hjälp för adoptivföräldrar så att de blir medvetna om vart de kan vända sig om behovet uppstår. Utifrån det som tidigare sagts går det att utläsa betydelsen av människor i deras närhet. En slutsats som kan dras är att om respondenterna har stöd och hjälp från närstående eller andra adoptivföräldrar så väljer de att vända sig till dem framför att ta kontakt med socialtjänsten. Förekommer det adoptivföräldrar som inte har det stödet från omgivningen ökar även detta vikten av att socialtjänsten redogör för stödet och hjälpen de kan erbjuda. Samtidigt framkommer det i deras berättelser att de uppfattade utredningen som krävande på olika plan. En annan slutsats är att det kan vara så att respondenterna har varit i behov av hjälp men att dessa erfarenheter kan ha påverkat dem så att inte har velat vända sig till socialtjänsten.

Von Greiffs (2004) resultat visar att adoptivföräldrar har haft känslan av att de måste vara perfekta som föräldrar och att de har försökt undvika att be om hjälp. Det kan fortsatt resoneras kring om det har funnits ett behov av stöd och hjälp bland respondenterna men att de har haft samma vision som von Greiffs respondenter och att detta är orsaken till att de inte har efterfrågat hjälp.

Att barnet skulle ha ett annorlunda utseende var något som de reflekterade kring och det förekommer även de som funderade över att genomföra en osynlig adoption. Efter adoptionen säger de att detta är något som inte har påverkat dem i negativ mening. Respondenterna resonerade också kring vad rasism och särbehandling skulle kunna ha för betydelse. De beskriver något som framstod som en oro inför vad barnet skulle ha varit med om och det var en anledning till att de ville adoptera ett mindre barn. Det kan samtidigt utläsas att det förekommer respondenter som efter adoptionen säger att det inte är viktigt för dem att finna barnets biologiska föräldrar. Tyder detta på att respondenterna efter adoptionen bortser från barnets bakgrund, annorlunda utseende och eventuella risker? Hur kan detta komma sig? I relation till passageriten kan slutsatsen dras att adoptivföräldrarna har fått en ny identitet i jämförelse med den de hade före adoptionen och att detta kan ha gjort att de ser annorlunda på barnets bakgrund, utseende och riskerna som de tidigare var rädda för.

Något som är återkommande i respondenternas berättelser är sådant som kan tolkas utifrån Goffmans perspektiv. Det går att utläsa sådant som både kan ses i relation till och sådant som kan stå i kontrast med delar av hans teori. Det förekommer att respondenter lyfter upp ekonomiska aspekter och att bli gravid som adoptivförälder. Detta är sådant som ingår i det som enligt Goffman bör döljas. Hur kommer det sig att de lyfter upp dessa aspekter? Ett resonemang kan föras kring om det individen vill dölja har förändrats och att detta då skulle kunna tolkas som att de faktiskt har handlat enligt Goffmans teori då det har blivit accepterat att ha brister. Att det idag är accepterat att ta hänsyn till en ekonomisk aspekt och att det är accepterat att vara gravid även som adoptivförälder. Det går även att se hur adoptivföräldrarna har handlat enligt Goffmans teori då de har befunnit sig i den främre regionen och uppvisat en föreställning för socialsekreterarna under utredningen. De berättar att de ville vara dem till lags vilket gör att det går att ställa frågan om de även under intervjutillfället har gått in i en roll och spelat upp en föreställning. Det går inte med säkerhet säga att de inte har försökt vara oss till lags och förutspå vad vi vill höra vilket kan ha påverkat kvaliteten på studien.

Studien har utförts i ett visst sammanhang, med adoptivföräldrar som lever i heterosexuella förhållanden, som tagit sig igenom adoptionsprocessen och blivit godkända. Det saknas information från homosexuella, bisexuella och transexuella personer, ensamstående och de som har genomgått adoptionsprocessen men inte blivit godkända. Studien kan därför ha drabbats av en viss urvalseffekt där det heterosexuella framhävs. Möjligheten till ny kunskap och vidare forskning skulle kunna vara att även dessa delar av populationen undersöks och därmed kan det göras en jämförelse av de olika gruppernas erfarenheter.

Referenser

Tryckta källor

Ahrne, Göran, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber

Angelöw, Bosse & Jonsson, Thom (2000). *Introduktion till socialpsykologi*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Bibeln. (1999). Örebro: Libris

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Ernald Netterfors, Sigbritt & Hallén, Inger (1994). *Barnen som aldrig blev: två kvinnors berättelse om barnlöshet*. Stockholm: Alfabeta

Goffman, Erving (2000). *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. 4. uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Greiff, Katarina von (2004). *Föräldrar till internationellt adopterade barn: uppfattningar och erfarenheter av föräldrarollen*. Stockholm: FoU Nordost

Grønmo, Sigmund (2006). *Metoder i samhällsvetenskap*. 1. uppl. Malmö: Liber

Hornborg, Anne-Christine (2005). *Ritualer: teorier och tillämpning*. Lund: Studentlitteratur

Hultén, Pernilla, Hultman, Jens & Eriksson, Lars Torsten (2007). *Kritiskt tänkande*. 1. uppl. Malmö: Liber

Johansson, Thomas (2009). *Familjeliv*. 1. uppl. Malmö: Liber

Justesen, Lise & Mik-Meyer, Nanna (2011). *Kvalitativa metoder: från vetenskapsteori till praktik*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur

Landerholm, Lotta (2003). *Adopterad: lämnad, vald, och sen?*. Stockholm: Alfabeta/Anamma

Larsson, Sam (2005) Kvalitativ metod – en introduktion. I: Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red:er), *Forskningsmetoder i socialt arbete*. (s. 91-128). Lund: Studentlitteratur

Lindblad, Frank (2004). *Adoption*. Lund: Studentlitteratur

Lööf, Dorian (2005) Informationssökning. I: Larsson, Sam, Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red:er), *Forskningsmetoder i socialt arbete*. (s. 347-366). Lund: Studentlitteratur

May, Tim (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Olsson, Henny & Sörensen, Stefan (2011). *Forskningsprocessen: kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. 3. uppl. Stockholm: Liber

Passer, Michael W. (red.) (2008). *Psychology: the science of mind and behaviour*. European ed. New York: McGraw-Hill Higher Education

SOU 2003:49. *Adoption - till vilket pris?: betänkande. [Vol. 1]*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer

Thulin, Kristina & Östergren, Jenny (2004). *Längta barn: [en antologi om barnlöshet]*. Stockholm: Bonnier

Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4. [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

Daniluk, Judith C. & Hurtig-Mitchell, Joss (2003). Themes of Hope and Healing: Infertile Couples' Experiences of Adoption. *Journal of Counseling & Development*. (81): 389-399. [Tillgänglig: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/j.1556-6678.2003.tb00265.x/pdf> Publicerad online: 2011-12-23. Hämtat: 2013-02-14].

Miall, Charlene E (1987). The Stigma of Adoptive Parent Status: Perceptions of Community Attitudes toward Adoption and the Experience of Informal Social Sanctioning. *Family Relations* (36): 34-39. [Tillgänglig: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/584644?uid=3738984&uid=2134&uid=369900831&uid=2&uid=70&uid=3&uid=369900821&uid=60&sid=21101876289823>. Hämtat: 2013-04-09].

Miall, Charlene E (1996). The Social Construction of Adoption: Clinical and Community Perspectives. *Family Relations* (45): 309-317. [Tillgänglig: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/585503?uid=3738984&uid=2134&uid=369900831&uid=2&uid=70&uid=3&uid=369900821&uid=60&sid=21101876289823>. Hämtat: 2013-04-08].

Phillips, Rena (1990). Post-adoption services- the views of adopters. *Early Child Development and Care* (59): 21-27. [Tillgänglig: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0300443900590103?journalCode=gecd20#.UZnFJrWpXIg>. Hämtat: 2013-04-09].

Shank Krusiewicz, Erin & T. Wood, Julia (2001). 'He was Our Child from the Moment We Walked in that Room': Entrance Stories of Adoptive Parents. *Journal of Social and Personal Relationships* (18): 785-803. [Tillgänglig: <http://spr.sagepub.com/content/18/6/785.short>. Hämtat: 2013-04-08].

Socialstyrelsen (2008). *Adoption Handbok för socialtjänsten*. [Tillgänglig: http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8583/2008-101-5_20081015_rev.pdf. Hämtat: 2013-03-01].

Socialstyrelsen (2007) *Att bli förälder till ett barn som redan finns*. 2. uppl. Stockholm: Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) [Tillgänglig: http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/9096/2007-114-62_200711462.pdf. Hämtat: 2013-03-09].

Socialstyrelsen (2012) *Familjerätt år 2011*. [Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18689/2012-5-3.pdf>. Publicerat: 2012-05-03. Hämtat: 2013-02-28].

Socialstyrelsen (2010). *Internationella adoptioner. Nya krav på blivande adoptivföräldrar* [Tillgänglig <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18206/2010-12-19.pdf>. Hämtat: 2013-04-08].

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (Elektronisk). [Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtat: 2013-02-12].

Wegar, Katarina (2000). Adoption, Family Ideology, and Social Stigma: Bias in Community Attitudes, Adoption Research, and Practice. *Family Relations*. (49): 363–370. [Tillgänglig: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1741-3729.2000.00363.x/pdf>. Publicerad online: 2004-02-27. Hämtat: 2012-02-13].

Svensk författningssamling (SFS)

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialdepartementet

Bilagor

Bilaga 1 informationsbrev

Till dig som är adoptivförälder

Kristianstad 2013-04-10

Hej!

Vi är två studenter som studerar på socionomprogrammet vid Högskolan Kristianstad. Vi läser för närvarande vår sjätte termin. Inom ramen för utbildningen ska vi genomföra ett examensarbete inom området socialt arbete. Vårt syfte är att göra en studie, Adoptivföräldrars erfarenheter av att adoptera, där vi intervjuar adoptivföräldrar, till internationellt adopterade barn, om deras levda erfarenheter av att adoptera, själva adoptionsprocessen och tiden efter genomförd adoption. Vi hoppas att du vill delta i en intervju.

Intervjun beräknas att genomföras på cirka en timme. Med din tillåtelse önskar vi att få bandinspela intervjun för att få en mer korrekt datainsamling. Vi kommer att renskriva materialet ordagrant och sedan bearbeta och analysera det. Intervjumaterialet kommer att förvaras säkert. Det är endast vi, vår handledare och examinatorn som kommer att ha tillgång till underlaget. Efter att examensarbetet är godkänt kommer utskriften och inspelningarna att förstöras. Alla uppgifter hanteras med iakttagande av konfidentialitet. Det innebär att din identitet skyddas och du inte kan identifieras utifrån det som redovisas i uppsatsen. Arbetet utförs under handledning av Fil Dr Sven-Erik Olsson vid Högskolan Kristianstad. Rapporten kommer att presenteras som ett skriftligt examensarbete och behandlas på ett offentligt seminarium. Den slutliga produkten kommer att publiceras i databasen DIVA. Om du önskar ta del av den slutliga produkten så berätta det för oss så delger vi dig information om hur du hittar vår uppsats.

Plats och tid för intervju kommer att bestämmas enligt överenskommelse med dig. Vi kommer att kontakta dig via telefon.

Din medverkan är frivillig. Du kan helt avstå eller välja att bara svara på vissa frågor. Du kan även efter genomförd intervju avbryta ditt deltagande. Men då måste vi ha meddelande om det senast 2013-05-19. Detta då vi skall lämna in arbetet för examination. Om du väljer att delta delvis eller avbryta så medför det inga konsekvenser för din del. Din medverkan är värdefull. Önskar du mer information, t ex svar på någon fråga, innan du tar ställning är du välkommen att kontakta någon utav oss under dagtid.

Med vänlig hälsning

Lisa Malmberg

0733-xxxxxx [Epost-adress]

Mimmi Viippola

0708-xxxxxx [Epost-adress]

Bilaga 2 intervjuguide

Om adoptionen

- Kan du berätta om adoptionen? När genomfördes adoptionen? Hur lång tid tog det från ert beslut att adoptera till att ni fick ert barn? Vilka känslor uppstod?
- Vad var det viktigaste i dina erfarenheter av adoptionen som du tänker skulle vara intressant för andra som är eller överväger att bli adoptivföräldrar?
- Var det något du var med om som du tänker att alla borde få vetskap om?

Myndigheter

- Vilka förväntningar hade du på myndigheter inför adoptionen? Levde de upp till dina förväntningar?
- Vad är dina erfarenheter av kontakten med myndigheter i samband med adoptionen? Vad har varit bra resp. dåligt? Var det något som försvårade kontakten?
- Kan du beskriva hur familjerättens bemötande var gentemot dig som adoptivförälder?
- Kan du berätta om stödet och hjälpen från socialtjänsten i samband med adoptionen samt efter genomförd adoption? Vad var det som gjorde att du upplevde det bra resp. dåligt?
- Hur ser kontakten ut med myndigheter idag?

Närstående

- Vilka reaktioner fick du från dina närstående (familj, vänner, arbetskollegor) när ni hade bestämt er för att adoptera? Hur har det påverkat dig? Hur har du hanterat dessa reaktioner?
- Vi har stött på att det förekommer särbehandling av adoptivföräldrar, kan du berätta dina erfarenheter av detta?
- Berätta om närståendes betydelse för dig i samband med adoption

Medgivandeutredning

- Berätta om utredningen. Vilka känslor uppstod, hur hanterades dessa?
- Hur ser du på utredningen och adoptionsprocessen i helhet nu när det gått några år?
- Vilka fördelar resp. nackdelar kan du se med att genomgå en utredning för att bli förälder?

Föräldraskap

- Beskriv hur det var att bli förälder. Berätta hur avsaknaden av en graviditet har påverkat dig.
- Vad har du haft för funderingar kring de biologiska föräldrarna? Hur har du förklarat adoptionen för ditt barn, hur upplevde du det?
- Beskriv dina erfarenheter av att bli förälder till ett barn med en annan etnicitet.